



JÓZSEF ATTILA  
ALAPÍTVÁNY

MÁST, MÁSHOGY

# Gazdaságpolitika, agrárium



Szakpolitikai tanulmányok  
a magyar baloldal politikai  
programjának megújításához



# Van más út!

## Javaslatok a magyar baloldal új gazdaságpolitikájának alapvonalaira

---

Ma Magyarország meghatározó élménye a bizonytalanság. A napról-napra: átalakuló világgazdasági feltételek mellett ezt erősítik itthon a kiszámíthatatlan, rendszeresen változó szabályok, az előítéletek és félelmek, valamint a párbeszédképtelen és kiszámíthatatlan kormány. Mindezek a közös vízió, a közös értékek, a demokratikus minimumok hiányának szimptomái. Magyarország az ezer féligazság országává vált.

Magyarország többre képes annál, hogy csak egyszerűen tovább evickéljunk a mai úton; megmaradva annak újraelosztásánál, amit éppen megtermelünk, miközben szinte nem is fejlődünk. A gyorsabb növekedés, a jobb élet elérhető, de mindannyian kellünk hozzá. Gyűlölködés helyett együttműködést, bezárkózás helyett nyitottságot, vádaskodás és magyarázatkeresés helyett cselekednünk kell és fejlődést teremtenünk az élet minden területén.

**A József Attila Alapítvány szakértői azt javasolják, hogy az MSZP ajánlata Magyarországnak az új együttműködésről szóljon.** Az új együttműködésről, amelyben az állampolgárok, a vállalatok, a civil szervezetek és az állam nem a többi szereplő rovására igyekeznek előnyökhöz és erőforrásokhoz jutni, hanem egy értelmes, az ország adottságaival és a nemzetközi környezettel koherens rendszerben dolgoznak. Ki-ki a saját teljesítőképességének megfelelően teszi a dolgát egy jobb élet, egy fenntartható jövő érdekében.

## I. POLITIKAI, TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI KORREKCIÓ

---

A magyar gazdaság és szabályozás legnagyobb problémája ma, hogy hosszú távú fókusz nélkül működik. A Fidesz-KDNP kormány ezt a tendenciát felerősíti: a strukturális bizonytalanságok nőnek, a nemzetközi pénzügyi kapcsolatrendszerünket feszültségek bénítják. A magyar gazdaság fenntarthatósága szélére sodródott, bármilyen váratlan esemény, külső sokk romba döntheti a kormányzati elképzeléseket. Magyarországon a kilencvenes évek közepén indult lendületes fejlődés kifulladt, a strukturális átalakítási feladatok felhalmozódtak: elsősorban a magasabb foglalkoztatási szint elérése, a térségi egyenlőtlenségek csökkentése, a hatékony közigazgatás és a nagy ellátórendszerek ésszerűsítése. A Fidesz-KDNP-FKGP kormány a gazdaság egyszerű felfűtésével igyekezett ezen úrrá lenni, a szocialista-liberális kormányok számos kezdeményezése legfőljebb részeredményekig jutott, a jelenlegi Fidesz-KDNP kormány viszont elvesztegetett másfél évet a hatalom-koncentrációval, a gazdaságpolitikájában pedig rögtönzések sorával.

Az új modell ráadásul alacsonyabb növekedési pályára visz. Az állami kiadás-csökkentés a kereslet szűkülését eredményezi. Hosszabb távon pedig a munkaerő újratermelésének korlátozása fog visszaütni. Az oktatás-képzés szintjének csökkentése, az „egyszer használatos” munkaerő előállítás, a képzetlen és társadalmi integrálódásra alig alkalmas rétegek bővítése a humán tőke oldaláról veti majd vissza a növekedés lehetőségét.

**A József Attila Alapítvány szakértői azt gondolják, hogy a klasszikus konzervatív gazdaságpolitika és az autokrata, gazdaságba erősen beavatkozó állami gyakorlat ötvözetéből álló modell működésképtelen.**

Működésképtelen, mert rövid távú látszateredményekre épül, amelyeket újabb és újabb egyszeri akciókkal lehet egyben tartani. Ez piramisjáték: amikor elfogy az egyszeri felélhető vagyon, a megszüntethető juttatás, és amikor a befektetés ellenes politika miatt létre nem jövő kapacitások kezdenek hiányozni, és emiatt eltűnik az adóbevételek jó része; és ezt felismerik az adósságfinanszírozásban szerepet vállaló befektetők, akkor ott külső sokk nélkül is hamar államcsőd állhat elő.

Ez egy veszélyes és ostoba irány.

**Ezért azt javasoljuk az MSZP-nek, hogy a több irányítás helyett több átláthatóságot, az ötletszerűen beavatkozó döntések helyett ösztönző, mindenkire érvényes szabályokat kínáljon.** Több rugalmassággal és nyitottsággal, erősebb nemzetközi integrációval, világos, Európa-párti fókusszal és a vállalkozások potenciáljára alapozva építhető jobb Magyarország.

**Javasoljuk, hogy az MSZP teljes körű gazdasági korrekcióra készüljön.**

- Szükség lesz mai rombolás okozta károk, a megszorításból finanszírozott túlélés, a félrecsúszott reformok következményeinek helyreállítására. Ennek része a kormányzat által túldominált – de fenntarthatatlan – rendszereknek a résztvevők ösztönzésére épülő átalakítása.
- Aktív, megfontolt és párbeszédképes kormányzásra lesz szükség. Az MSZP ehhez keressen partnereket, olyan közösségeket, csoportokat, szereplőket, akik az értékrendjével összhangban, víziójával egy irányban gondolkodnak. Az MSZP-nek érdekében áll együttműködni minden olyan demokratikus szervezettel, amely ellenzi a kormány gazdaságpolitikáját, és alternatív megoldásokat képvisel Magyarország fenntartható fejlődése érdekében.

Legfontosabb erőforrásunk a készségekkel, tudással és elhivatottsággal bíró, együttműködni képes emberek közössége. A kezdeményezőket indító egyének és közösségek, akik – élve szabadságukkal – jobb, fejlettebb vállalkozásokat, életminőséget teremtenek. A tenni akaró emberek, akik saját jövőjük érdekében tesznek, tanulnak, dolgoznak. A világgal harmóniában élő emberek, akik gondoskodnak maguk és családjuk egészséges életmódjáról. Ez az erőforrás, amelyre a jövő Magyarországot építhetjük.

Az új, fenntartható, szociális piacgazdaság mércéje az egyéni és a közösségi „jól-lét” emelkedése. Motorja a piac, a vállalkozók kezdeményezése. **A József Attila Alapítvány szakértői javasolják, hogy az MSZP tekintse egyformán vezető értékének a szabadságot és az elérhető biztonságot; egyszerre biztosítson védőhálót a rászorulóknak és segítse elő a modernizációt, a rendszerszintű átalakításokat.**

## 1. A fejlődést elősegítő állami tevékenység biztosítása

Az állam gazdálkodást szervező funkciói nem jelentenek közvetlen piaci beavatkozást, hanem szabályozást, ellenőrzést és esélyteremtést. A József Attila Alapítvány szakértői szerint az állami szerepek az infrastrukturális fejlesztéseken túl csak kivételesen terjedjenek ki a vállalatok támogatására. Gazdasági érdek és erkölcsi követelmény viszont a foglalkoztatási szint emelése, a közellátás és szociális szolgáltatások alapvetően rászorultság alapú szervezése, mert az esélyteremtő állam nem hagyhatja magára a legrosszabb helyzetbe került állampolgárait.

Az állam az egyenlőtlenségek újratermelésével szemben, valamint a fejlődés érdekében:

- állami pénzeszközökből olyan területek fejlesztését helyezi előtérbe, amelyek a piaci tőke számára kisebb közvetlen haszonnal járnak, eredményükből viszont a társadalom szélesebb rétegei részesednek (infrastruktúra, humántőke, csúcstechnológiák fejlesztése, környezetvédelem, az állampolgárok és a vállalatok élet- és vagyonbiztonsága);

- az állami döntések körében is teret nyit a versenynek, az állami működés hatékonyságát növelő érdekelt-ségi és finanszírozási konstrukciókat alakít ki, valamint az azt mérni képes információs rendszereket épít ki;
- minden döntést azon a szinten hoz meg, ahol az informáltság, a döntési felelősség és a döntések hatásának a következményei a legjobban láthatók és érvényesíthetők;
- az alacsonyabb jövedelmű, hátrányos helyzetű rétegekből származók képzettségi színvonalának emelése érdekében a hangsúlyt alapvetően a hasznosítható tudás és készségek megszerzésére irányuló oktatásra helyezi, elsőbbséget ad az egészségmegőrzésnek, a megelőzésnek és a gyógyításnak;
- az állampolgári jogon biztosított alapellátás (szociális védőháló) mellett fontosságot tulajdonít a fogyasztói szuverenitásnak, felelősségnek.

**A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP-nek, hogy tudásalapú gazdaságpolitikával segítse elő a gazdasági növekedést.** A gazdaság növekedése a versenyképesség javításán alapulhat, „motorja” a vállalkozói kreativitás, szaktudás és elszántság, belső forrása a foglalkoztatás növelése.

A tudásalapú gazdaságpolitika érvényesítésének feltétele: a tudás és készségek legszélesebb körű hozzáférhetősége és elterjedése. Ez jelenti egyfelől a közoktatás továbbfejlesztését úgy, hogy minden fiatal megtanul írni, olvasni, számolni és számítógépet kezelni, elsajátítja az együttműködés alapkészségeit, a mindennapi élet alapvető, hétköznapi képességeit. A felsőfokú képzések terén pedig azt jelenti, hogy mélyíteni kell a minőséget. A felsőoktatás lényege nemcsak a munkaerő-piaci alkalmasság és jogosítványok megszerzése, hanem az értelmes, öngondoskodó életforma előkészítése. Emellett létre kell hozni a szakképzés és a felnőttképzés új kereteit, amely elérhetővé teszi az oktatási rendszert már elhagyottak számára is az együttműködési képességek, az írástudás és a digitális írástudás alapvető ismereteit. A tudásalapú társadalom megteremtése nem képzelhető el a kutatási és fejlesztési ráfordítások erőteljes – adózási kedvezményekkel is támogatott – növelése nélkül.

**A József Attila Alapítvány szakértői azt ajánlják az MSZP-nek, hogy a fogyasztóvédelem kiteljesítését is tekintse kiemelt állami feladatnak.** A modern, fogyasztói társadalom egyik legnagyobb problémája, hogy ki vagyunk szolgáltatva a gazdálkodó szervezetek erőfőlényének. Amennyire ma már mindez megoldottnak tekinthető az áruszavatosság esetében, annyira kiszolgáltatottak vagyunk a szolgáltatások terén. Az erőfőlényt csakis hatékonyabb fogyasztóvédelemmel lehet ellensúlyozni – különösen igaz ez az összetett és szakmai felkészültséget igénylő területeken, mint például a pénzügyi szolgáltatásoknál. A devizahitel-problémák egyik tanulsága, hogy súlyos védelmi hiányosságok vannak minden szinten – a PSZÁF-től a jegybankon át a konkrét fogyasztóvédelemig. Hasonlóan fontos fogyasztóvédelmi kérdés az élelmiszerbiztonság.

## 2. Versenyképesség és a minőség növelése

A hazai tulajdonú és vezetésű vállalatok versenyképessége elmarad a nemzetközi szintektől, s csak középsze-rűen képesek megfelelni a széles értelemben vett minőségi követelményeknek (termék, technológia, vezetés, szervezés, marketing). A Fidesz-KDNP kormány mai vállalkozás-támogatási rendszere bizarr módon nem növeli, hanem gátolja a valódi vállalkozói fejlődést. A kormány kizárólag költségvetési és pályázati források felhasználására utalja a piaci szereplőket ahelyett, hogy a minőségi követelmények teljesítésére ösztönözne. Mindezek mellett a bonyolult, bürokratikus szabályok jelentős gátló tényezői a szabad vállalkozásnak. A következmény a vállalati (szervezeti) versenyképesség alacsony szintje - amely elsődlegesen a hazai kis- és középvállalkozásokra jellemző -, valamint a gazdálkodás minőségének közepszerűsége.

**Az új, fenntartható, szociális piacgazdaság szervező ereje a vállalkozások szabadsága, a kezdeménye-zések érvényesülése.** A vállalkozásbarát gazdasági és politikai környezet alapvetően nem támogatási, hanem stabil, konszolidált adózási és ügyintézési rendszert jelent. A legjelentősebb elvárás nem az adók alacsony

szintje, hanem a kiszámítható, stabil gazdaságpolitika, illetve szabályozási környezet és jogbiztonság. A fejlesztésekhez nélkülözhetetlen nemzetközi tőke vonzása alapvetően a gazdaságpolitika stabilitását követeli meg.

Annak érdekében, hogy a gazdaság a legkevesebb zavarral működjék, különösen két területen indokolt változtatni. Az első az adózás változékony, áttekinthetetlen és igazságtalan rendszere. A másik a közbeszerzések rendszere, amely a hazai korrupció egyik melegágya, miközben szinte parttalan jogorvoslatra ad módot, amelylyel a végtelenségig elhúzható a döntés. Mindenekelőtt a jelentősebb beruházási és beszerzési közbeszerzési célok meghirdetését indokolt egy előkészítő szakasszal kibővíteni. Ennek az a célja, hogy a hazai vállalkozások fel tudjanak készülni a gyártásra és az ajánlattételre. A hazai termelést jelentősen támogathatja, ha az árak és költségek értékelése során, Magyarországon fizetett, a termékekhez és szolgáltatásokhoz köthető adókat és járulékokat ármérséklő tényezőként veszik figyelembe.

A kis- és középvállalkozások mai rugalmatlan támogatási rendszerét szabályozás és célmeghatározás komplex ösztönző rendszerének kell felváltania. A József Attila Alapítvány szakértői szerint szükség van arra, hogy az állam aktív szabályozói magatartással ösztönözze a társadalmi felelősségvállalás elveinek és gyakorlatának érvényesülését.

**A József Attila Alapítvány szakértői javasolják az MSZP-nek, hogy vállalati támogatási elve az adottságokhoz rendelt – képzési rendszerrel is összhangba hozott –, degresszív pályázati rendszer legyen.** A pályázati célok meghatározásában a központi elképzelések mellett erőteljes szerepet kell kapniuk az adottságoknak, a helyi, regionális, területi céloknak, a minőségnek, a foglalkoztatottságnak és a piaci igényeknek. A hazai forrású pályázati rendszer – nem sértve a vonatkozó uniós irányelveket – erőteljesen, sőt akár kizárólagosan a magyar adófizetési kapacitással rendelkező szervezetek támogatására vonatkozhat.

A vállalati támogatást, a közbeszerzésekben való eredményes részvételt az állam kösse a vállalati transzparencia növeléséhez, a mérhető és az érintettek által visszaigazolt felelős működés érvényesüléséhez. Ennek érdekében vezesse be a kötelező (GRI szabványnak megfelelő) jelentéstételi kötelezettséget a nagyvállalati szektorban, míg a kis- és középvállalatok körében aktívan ösztönözze az ilyen jelentések elkészültét.

### 3. Az értelmes és hasznos munka lehetőségének elősegítése

A magyar társadalom mára kettészakadt. Elmaradt a tudatos, rendszerszintű átmenet az ipari társadalomtól az információs társadalomhoz. A folyamat spontán módon zajlott le, következképp tömegek maradtak ki az átalakulásból, akik ma minden nappal hátrányosabb helyzetbe kerülnek. A társadalom leszakadó rétegei a szegénység „Bermuda háromszögében” élnek: a szegénység és hátrányos helyzet; az iskolázatlanság-képzetlenség; valamint a munkanélküliség és foglalkoztatási lehetőségek hiánya háromszögében. A háromszög bármely két elemének együttes megjelenése nagy valószínűséggel a harmadik tényezőt is magával hozza.

A probléma komplexitásából a szükséges megoldás komplexitása következik. A József Attila Alapítvány szakértői szerint a leszakadók helyzetén a foglalkoztatás-ösztönzés, az oktatás és a piaci igények összehangolása, a szociális transzferek, valamint az ezek finanszírozásához beszedett adók, továbbá az elköltött források hatékonyságának ellenőrzése egyszerre képes változtatni. Ezen a téren tehát nem tűzoltásra és elszigetelt, egyes korosztályokra és problématípusokra célzott megoldásokra, hanem komplex többgenerációs, térségi, hosszabb önfenntartó közpolitikára van szükség.

**Az új, fenntartható, szociális piacgazdaság lényege az esélyteremtés,** amely fenntartható módon, ösztönzéssel, a jobb élet valódi reményével képes motiválni a leszakadó csoportokat, és képes az induláshoz szükséges befektetést megadni, valamint a munkába állást elősegíteni. Az esélyteremtés középpontjában a foglalkoztatás és annak növelése áll, amelyet a gazdaságpolitikának aktív beavatkozásokkal kell segíteni. A kis- és középvállalkozások, valamint a szövetkezők támogatása valószínűsíthetően javítja a foglalkoztatási mutatókat.

Emellett a jelentős külföldi tőkebeáramlás és a képződő nyereségek újra befektetésének fenntartása is fontos a foglalkoztatási helyzet javulásához. A foglalkoztatás növelésének fontos eszköze az élők munkai-igényes tevékenységek támogatása, és ennek érdekében a közteherviselés átalakítása.

A foglalkoztatás problémái jelentősen eltérnek egyes társadalmi csoportok esetében. A strukturális problémák közül kiemelhetők:

- az oktatás (a szakképzés alacsony szintje és a felsőfokúak elhelyezkedési problémái) és a munkaerő piac összehangolatlansága;
- a regionális és kistérségi munkanélküliség;
- a nők és az időskorúak munkához való jutása és egyenlő elbánás esélyeinek nehézségei;
- emellett a legjelentősebb strukturális foglalkoztatási probléma az alacsony képzettségűek tömeges elhelyezkedési esélytelensége.

Érdemes megvizsgálni – egyes foglalkozási csoportokban és régiókban – a kötelező munkaidő jelentős csökkentésének lehetőségét a leszakadó csoportok munkába állásának ösztönzése érdekében. Fontos, hogy javítsuk a fizetett és nem fizetett munka arányát, ugyanakkor az állam ellenőrzött rendszereken keresztül ismerje el a nem fizetett munka (gyereknevelés, háztartásvezetés) egyenrangúságát és a munkához kapcsolódó szociális jogosultságok rendszerét érvényesítse a nem fizetett munka esetén is.

A József Attila Alapítvány szakértői ezért javasolják, hogy az MSZP a következőket képviselje:

- A közpénzek felhasználásának elbírálása során (közbeszerzés, pályázatok, költségvetési előirányzatok) a foglalkoztatási hatásokat, így például a hazai adófizetési hozamokat is számításba kell venni.
- A foglalkoztatást terhelő adók, járulékok és elvonások (a bérterhek) csökkentése növeli a foglalkoztatási hajlamot. Ez az illegálisan foglalkoztatottak legalizálását is támogatja. A bérjárulékok mérséklése az általános gazdaságélénkítést és a nemzetközi versenyképesség javulását is szolgálja.
- A közteherviselésben alkalmazza az időleges területi ösztönözést, a járulék-kedvezményes övezetek, speciális fejlesztési szabályok és övezetek kijelölése egyaránt kívánatos egyes térségi problémák kezelésére.
- A közvetlen, személyhez kapcsolódó állami szerepvállalást – szociális transzfereket és közmunkát – minden esetben időleges megoldásnak, az elindulás támogatásának tekintse. A közvetlen támogatás önmagában nem teremt esélyt, erre csak összefüggő, az egyén és családja életét összefüggéseiben kezelő és támogató rendszer képes. Ezért az állami támogatáshoz célszerű személyes tanácsadást is szervezzen.
- A munkához való jogot erősíteni kell. Ide sorolható például a felmondás indoklása; a felmondási idő alatti munkavégzés alól történő felmentés; a védett kor és állapot szélesebb értelmezése; az első munkahely védelme; a más, esetleg alacsonyabb bérű munkakör felajánlásának szabálya.
- Fontos az intézményes érdekvédelem biztosítása (szakszervezet, kamara, üzemi tanács, jogi képviselet révén) a munkajogi aktusokban, ha a munkavállaló erre igényt tart.

A foglalkoztatási problémák megoldása nem lehet csupán az állam feladata. A foglalkoztatás bővítésében a főszerep a vállalatoké, és jut feladat a civil szektornak is. Az állam a részvétel fejében ösztönzést nyújt ezeknek a szervezeteknek, a következő megrendelést pedig a végzett munka eredményességétől teszi függővé. Fontosnak tartjuk a szakmai kamarák, tudományos műhelyek, az oktatási szféra és a szakszervezetek gyakorlati részvételét a folyamatban a munkaerő piaci prognózisoktól a konkrét kivitelezésig.

#### 4. A mást és másként szolgáltató állam megszervezése

**Az állam szolgáltató, szabályozó, fejlesztő funkcióinak lényege a differenciálás, az alkalmazkodóképesség, valamint az átlátható szabályok és a belátható, tervezhető időkeretekre szóló intézkedések ösztönzése.** Kiemelten fontos, hogy az állam fokozatosan elmozduljon a bázisalapú finanszírozástól, és

költség-haszon alapon tervezze meg az állami szolgáltatások költségvetésének alapját. Ehhez fokozatosan fel kell mérni az állami szolgáltatások költségeit és – nemzetközi indikátorok alapján – hasznosságuk elvárható mértékét. Ehhez takarékos államszervezetre van szükség. **A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP-nek, hogy az információs társadalom modern, nyitott államszervezetének megteremtését tűzze ki célul.** Olyan struktúrában gondolkodjon, amely a működése során automatikusan gyűjti a szolgáltatások minőségére vonatkozó adatokat, és a birtokában lévő vagy kerülő adatvagyonot automatikusan, rendszerszerűen, könnyen hozzáférhetővé teszi. A fogyasztóvédelem, a vállalás etika és a közös elvek betartása során az állam alapvetően az átláthatóságra, valamint a közösségek részvételére, minősítésére, aktív bevonására építsen.

A József Attila Alapítvány szakértői fontosnak tartják, hogy az állam aktív szerepet vállaljon tudatformáló programokban, melyek segítik, hogy az állampolgárok jobban értsék a közpénzek elosztásának módját, mértékét, célját. Az adótudatosság növelése kiemelten fontos cél; ennek megteremtése úgy lehetséges, ha az adózók számára hozzáférhetővé válnak a közköltségek, ha az egyes adózó számára is az állam által biztosított szociális, fejlesztési és egyéb kiadások hasznosulása.

Az ellátórendszerek üzemeltetésében egyszerre építsen az azonos szolgáltatásminőség megteremtésének ideájára és a verseny előnyeire. Az egyes ellátórendszerekben általános, alapszintű, állam által finanszírozott, mindenki számára egyenlően hozzáférhető szolgáltatásokat biztosítson, amelyek kiegyenlítik az egyes emberek közötti esélykülönbségeket. E felett a magánszféra részeként, versenyző struktúrában tegye lehetővé a nem alapszolgáltatásokat.

## II. PROGNOZIS AZ ÉLETMINŐSÉGRE ÉS A NÖVEKEDÉSRE

Az új, fenntartható, szociális piacgazdaság célja a „jól-lét”, ami a gazdasági fejlődés útján érhető el, a társadalomban rejlő potenciál felszabadításával és a befektetési klíma gyökeres javításával. Ehhez kiszámítható gazdaságpolitikára van szükség, amelynek feltétele a világos vízió, a kiszámítható, egyensúlyközpontú költségvetési gazdálkodás, a felelős tartalékképzés és alkalmazkodás a nemzetközi környezet turbulenciáihoz. Olyan társadalmi és gazdasági környezet szükséges, amely az ellátórendszereken keresztül támogatja a növekedést, amely ösztönzi az egyének önmegvalósítását, önálló kezdeményezését. Magyarország nyitottságánál fogva továbbra is az export dinamikája fogja meghatározni növekedésünket, ezért kiemelkedően fontos a magyar vállalatok és munkavállalók exportképességének erősítése.

Világos, a valóság ismeretén alapuló célokat kell kitűzni. A József Attila Alapítvány szakértői összefoglalták azokat a tényezőket, amelyekkel a következő évtizedben számolhat az MSZP a gazdaságpolitikai tervezés során.

### 1. A magyar gazdaság külső feltételei 2020-ig

A világgazdaság struktúraváltása a szemünk előtt megy végbe. A fejlett gazdaságok következő évtizedét meghatározza a világgazdasági válság, vannak pénzügyi szakaszára adott monetáris élénkítés miatt előállt államadósság. Ezzel párhuzamosan túlfűtöttségi gondokkal, inflációval néznek szembe a feltörekvő államok gyorsan növekvő gazdaságai. A feltörekvők első köre, a BRIC-csoport (Brazília, Oroszország, India, Kína) valamint „második köre”, a MIST-csoport (Mexikó, Indonézia, Dél-Korea, Törökország) után a befektetők célországai között pedig olyan szokatlan célpontok is megjelennek, mint Nigéria vagy Dél-kelet Ázsia fejletlen államai. **Ebből következően Magyarország Európán kívüli gazdaságdiplomáciáját nem a behódolásnak, hanem az okos manőverezésnek kell jellemeznie. A világ új növekedési centrumaival értelmes, fenntartható, kölcsönösen előnyös**

**kapcsolatot kell kialakítani.** A külképviseleti hálózatot, különösen a külgazdasági képviselőteinket hozzá kell igazítani a világgazdaságban zajló folyamatokhoz.

Az új globális környezet előre láthatóan turbulensebb és bizonytalanabb lesz a következő évtizedben. Az eddigi stabil pontok – a dollár tartalékvaluta szerepe, a fejlett világ stabil fogyasztása, a harmadik világba ki-szervezett termelés és ottani alacsony életszínvonal – megkérdőjeleződnek. Az egyes államoknak biztonságot és mérhető hatékonyságot jelentő szövetségi rendszerekben, okos, kölcsönösen előnyös globális, illetve bilaterális kooperációkban és belső tartalékok ésszerű, anticiklikus felhalmozásával kell manőverezniük.

Az Európai Uniót az elmúlt évtizedben felszínesen kezelt problémák sokasága feszítette. Az unió lassú léptekkel haladt a nemzetállami döntéshozás átalakításában, az európai koordináció intézményeinek megteremtésében, ha bárhol akadályba ütközött, akkor inkább tovább lépett. Létrejött ugyan a monetáris unió, de nem támasztotta meg egységes gazdaságpolitika, valamint minden tagállamban felelős nemzeti költségvetési és jövedelempolitika. Most megoldatlan problémák a válságkezelés generálta adósságokkal egyszerre zúdultak a térség nyakába.

A válság utáni időszakban csökken az európai térség befolyása a világgazdaság egészére. Nem fog eljelentéktelenedni vagy örökös válságba kerülni. A „globális regionalizmus” megerősödésével egyetlen régió sem lesz már olyan meghatározó a világgazdaság szempontjából, mint az euro-atlanti térség volt a felvilágosodástól mostanáig. Ugyanakkor Európa és Észak-Amerika életszínvonala jó esetben is csak lényegében stagnálni fog a következő években. A megakadályozhatatlan globális összekötöttségnek pedig szükségszerű következménye a globális konvergencia.

A válság hatására 2011-ben Európa válaszüthoz érkezett: vagy felbontja a megkezdett integrációt és visszafordul, vagy továbblép az integrációban és elkezd az egységes gazdaságpolitika kialakítását, a nemzeti döntések kontrolljának érvényesítését. A kis és közepes államok szervezetlen szövetségének nincs érdemi növekedési lehetősége, még akkor sem, ha kultúrájuk közös. **Az Európai Unió ezért a korábbiaktól határozottabban indult az integráció, az 500 milliós európai térség megteremtésének irányába. A József Attila Alapítvány szakértői ennek az iránynak a követését, támogatását ajánlják az MSZP-nek.**

Az Európai Unió többsebességűvé válik: elválnak a gyors és mély integrációban érdekelt (föderatív), illetve a puha integráció talaján maradó országok. Magyarország valószínűleg dönthet abban, hova tartozzon. Európa jövője a tudás, a kutatás-fejlesztés, a magas hozzáadott értékű, összetett ismereteket igénylő termelés – így a miénk is. Magyarország növekedését jelentős részben az export, exportunkat az európai piac felvevőképessége határozza meg, érdekünk tehát az integráció elmélyítése. **A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP számára, hogy legyen elkötelezett Európai Unió erősítése mellett, hiszen érdekeink többsége az integráció elmélyítését kívánja.**

A mai előrejelzések 2020-ig csak évi 1,5% körülre teszik az Európai Unió GDP növekedését, amit az új közös (illetve nemzeti) programokkal, reformokkal igyekeznek némileg megemelni. Egy évi 2% körüli átlagnövekedés tehát már kedvező környezetnek tekinthető. Számunkra kitüntetett szerepe van Németország, illetve a mi régióink országai fejlődésének; mindkét esetben némileg kedvezőbb a várható GDP emelkedés. További esélyt jelenthetnek az Európai Unión kívüli exportpiacok (főleg Kína és Oroszország). A külpiaci húzó hatás azonban a 2011-esnél mindenképpen mérsékeltebb lesz. Ráadásul a lehetőségek kihasználását – a folyamatban levő autópári fejlesztések után – egyre inkább veszélyeztetheti a hazai vállalati beruházások alacsony szintje.

## 2. A magyar gazdaság belső feltételei 2020-ig

A következő évtizedben a magyar adósságkezelés legnagyobb kihívása elsősorban az éves hiány és a strukturális

hiány kezelése, másodsorban az államadósság-pálya menedzselése lesz. **Az államadósság lefaragását a József Attila Alapítvány szakértői fontos célnak tekintik, azonban ettől is jelentősebb szempont az éves hiány 3% alatt tartása, a strukturális egyenleg javítása és az államadósság-finanszírozás külföldi kitettsége mérséklése.** Az államadósság mértékének belátható és elérhető szintjét a GDP 60%-ka alatt érdemes meghúzni. A fontos fejlesztési programok forrásigényei miatt a további adósságcökkentéssel csak fontolva érdemes haladni: lehetővé téve a beruházási kiadásoknál semmiképpen nem magasabb (de 3%-nál érzékelhetően kisebb) éves államháztartási hiányok kialakulását. Nagy jelentőséget tulajdonítanak a szokásost messze meghaladó finanszírozási tartalék felépítésének az esetleges pénzügyi turbulenciák kezelésére. Ebben a nemzetközi pénzügyi közösségre is érdemes számítani, ezért ajánlják az MSZP-nek az Európai Monetáris Alap támogatását, valamint, hogy kiemelten kezelje a megfelelő gazdaságdiplomáciai kapcsolatot a nemzetközi pénzügyi közösséggel.

A József Attila Alapítvány szakértői szerint a magyar gazdaság potenciális növekedési szintje 2014-től évi 1,5-2 % között lehet, ezt a belső erőforrások felszabadításával, megalapozottabb gazdaságpolitikával 1-1,5%-kal lehet emelni. **Azt ajánlják az MSZP-nek, hogy a 2020-ig tartó időszakban 3-4% közötti éves GDP emelkedést vegyen alapul, amennyiben újabb globális gazdasági válságra nem kerül sor.**

**A József Attila Alapítvány szakértői javasolják az MSZP-nek, hogy támogassa az eurozónához való csatlakozás feltételeinek teljesítését, és a következő kormányzati időszakban történő euró-csatlakozást, ha sikerül addigra konszolidálni a zóna működését.** Az üzleti klímát egyértelműen javítja, a befektetéseket ösztönzi, az üzleti szektor és a költségvetés kamatkidadásait csökkenti és a hiteladósok terheit mérsékli, ha Magyarország a következő kormányzati időszak elején belép az ERM-2 rendszerbe. Egy reális, de ambiciózus euró-csatlakozási program horgonyként funkcionálna mind az infláció, mind az árfolyam terén, ez jelentősen mérsékelheti a svájci frankban (euróban, forintban) eladósodottak terheit is, ami a fogyasztás lassú emelkedését is elősegítené.

A 2014-2020-as új uniós pénzügyi perspektíva keretében olyan magyar programok előkészítésére és végrehajtására van szükség, amelyek kiemelten segítik a versenyképesség javítását és a tartós, valódi munkahelyteremtést. Várhatóan nem emelkedik már érdemben a a beáramló uniós pénzforrások nagysága, de szerkezetük változtatása, a kedvezőbb felhasználás, mégis növekedést dinamizáló eszköz lehet.

Mivel az export dinamizálása sok bizonytalanságot tartalmaz, a lakossági fogyasztás növekedése pedig a lakossági adósság miatt gyenge, **ezért a József Attila Alapítvány szakértői azt ajánlják az MSZP-nek, hogy alapvetően a vállalkozói beruházásokra alapozott növekedést támogasson.** Nem széttagolt látszatintézkedésekre, nem marketingközpontú fejlesztési programokra, hanem a magyar gazdaság adottságaira alapuló kapacitások kialakítására van szükség.

A József Attila Alapítvány ajánlja az MSZP-nek, hogy a felsorolt strukturális jellemzők mellett a következő stratégiát képviselje:

Fenntartható fejlődési pálya stratégiája	Elfogadható értékek
Infláció, vásárlóerő vagy pénz értékvesztés üteme	Évi 0-3%
A hazai nemzeti termék felhalmozási (beruházási, új értéket létrehozó) hányada	Évi 20-25 %
Lakossági reáljövedelem növekedés	Évi 0-3%
Foglalkoztatás mértéke (a 18-65 éves korú lakosság egészére)	65% és felette
Állami közvetlen (nem infrastrukturális) gazdasági beavatkozás a költségvetéshez mérten	2-3%
Adó, jövedelemközpontosítás a GDP-hez mérten	Maximum 35%

Az elmúlt évtizedekben történelmi léptékű változások indultak el a környezetünkkel kapcsolatban. Világos-

sá vált, hogy a technika – szükségszerű és alapvetően kívánatos – fejlődése átfogó veszélyekkel jár együtt. Másfelől általános igényé vált a környezet védelme. Nemcsak a természettel való kapcsolatunk jelenik meg önálló értéként, hanem új értelmet nyernek alapvető politikai értékeink is. Elutasítjuk az egyenlőtlenséget; s eközben tudjuk, hogy a társadalmi hátrányokhoz gyakran kapcsolódik a környezeti kiszolgáltatottság. Hiszen a szegények nem tudnak elköltözni, ugyanakkor sokszor a pénzügyileg nehéz helyzetű települések fogadják be a szennyező technológiákat. Szolidárisak vagyunk mindazokkal, akiket környezeti ártalmak sújtanak, s eközben tudjuk, közülük sokaknak még arra sincs lehetőségük, hogy szóljanak.

A környezetvédelmi indíttatású korlátozások mellett – és sokszor azok helyett – azonban kiemelt figyelmet kell fordítani a társadalmi tudatformálásra, a környezettudatos életvitel össztársadalmi előnyeinek megismertetésére. Valódi, hosszú távon eredményes környezetvédelem sokkal inkább fakad egyéni, szemléletváltásból következő meggyőződésből, mint pusztán a kiskapuk keresését előrevetítő korlátozásokból. Ez alapján viselünk felelősséget a – tágabb értelemben a teljes élővilágot is magában foglaló – jövő nemzedékek iránt.

A környezetvédelmi, gazdasági és társadalmi értékek egyaránt befolyásolják a makrogazdasági mozgásteret. Ezek érvényesítése a kormányzás társadalmi felelőssége, az új, fenntartható, szociális piacgazdaság jellemzője. A József Attila Alapítvány szakértői azt javasolják, hogy az MSZP összhangban gazdaságpolitikai törekvéseivel a következő társadalmi stratégiát képviselje az új, fenntartható szociális piacgazdaság megvalósítása érdekében:

A gazdaság és a társadalom kiegyensúlyozottságát szolgáló stratégia	Strukturális jellemzők
Ökológiai lábnyom	Tartósan csökkenő, perspektivikusan 1 alatti érték
Foglalkoztatási szerkezet végzettségek szerint	Összehangolni a képzési szerkezettel
Közoktatási ráfordítások	Az alapszintet teljes egészében a költségvetés fedezze
Közegészségügyi ráfordítások	Az alapszintet teljes egészében a költségvetés fedezze
Szociálpolitikai ráfordítások	Az alapszintet teljes egészében a költségvetés fedezze
Nyugdíj szolgáltatás	Az alapszintet teljes egészében az erre szolgáló alap fedezze
Közlekedés	Minden település naponta többször is elérhető legyen
Települési szerkezet	Nemzeti értéként kezelendők a hátrányos helyzetű települések, térségek
Szegénység	Központi források pozitív diszkrimináció eszközeivel a gyermek és mélyszegénység kezelésére

### III. HATÉKONY GAZDASÁGPOLITIKA ÉRDEKÉBEN

A József Attila Alapítvány szakértői szerint az új, fenntartható, szociális piacgazdaság megvalósítása érdekében új megközelítésre van szükség a konkrét gazdaság- és társadalompolitikákban, és fontos az is, hogy az MSZP ellenzékben, az aktuális kérdésekben is ezeket figyelembe véve alakítsa ki álláspontját. Ennek érdekében a József Attila Alapítvány a következő konkrét javaslatokat dolgozta ki:

#### 1. Innovatív gazdaságot!

Magyarország fenntartható fejlődésének előmozdításához, biztonsági és védelmi képességeinek fejlesztéséhez elengedhetetlen, hogy a társadalom és a gazdaság a tudáson és az innováción alapuló fejlődési pályára álljon. Ehhez nélkülözhetetlen az innovációt ösztönző környezet kialakítása.

A Fidesz-KDNP kormány azt célozta meg, hogy a K+F ráfordítások mértéke érje el a GDP 1,5%-át 2015-ig, és 1,8%-át 2020-ig, úgy, hogy a vállalati ráfordítások aránya tovább növekedjen. Ezzel szemben csökkentette a támogatásokat, és vállalati ösztönzőket, így a nemzeti K+F ráfordítás a GDP 0,9%-ára és ezen belül a vállalati részarány 49%-ra csökkent. Ezzel felerősítette Magyarország hátrányát. Láthatóan figyelmen kívül hagyja a 2007-ben elfogadott tudomány-, technológia- és innováció-politikai stratégiát, így a hazai innovációs rendszer csökkenő hatékonyságot mutat. Az ígéretek közül csak a természettudományos és műszaki szakemberek számának növelését vállalja a jövőben.

A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP-nek, hogy az innováció politikája jól érthető és vonzó legyen a különböző tanultságú, felkészültségű, lakhelyű, társadalmi helyzetű emberek számára is. És főleg, megvalósítható legyen, sőt annak is látsszék. Mutasson rá, hogy csakis eladható, versenyképes termékekkel, szolgáltatásokkal, magas szintű hozzáadott értékkel lehet olyan nagyságú nemzeti terméket előállítani, amiből a társadalmi és szociális feladatok megoldhatók.

A József Attila Alapítvány javasolja, hogy az MSZP innováció-politika stratégiai céljai a következők legyenek:

- a vállalatok kutatási és fejlesztési tevékenységének erősítése,
- a teljesítmény és a verseny elvén működő tudáspiac kialakítása,
- nemzetközileg is elismert kutató-fejlesztő és innovációs központok, kutatóegyetemek kialakítása, fenntartása,
- a társadalmi innováció szakértői hátterének biztosítása,
- a K+F ráfordítás dinamikus emelése úgy, hogy 2020-ra érje el a GDP 3%-át, elsősorban a vállalati ráfordítások ösztönzése révén.

Az innováció-politika stratégiai céljainak megvalósítása érdekében biztosítani kell az állam partnerségi együttműködését a magánszféra szereplőivel. Ennek alapja a gazdaság szereplőinek véleményén alapuló stabil szabályozási feltételrendszer kialakítása. Biztosítani kell a hazai kutatóhálózatnak az európai kutatási infrastruktúrába történő harmonikus illeszkedését, elő kell segíteni a nemzetközi technológia- és tudástranszfert, valamint a mobilitást. Hatékonyan kell működtetni az innovációs folyamatokat alátámasztó alrendszereket, mint a szabadalmi és szerzői jogi rendszer; szabványosítás; a minőségbiztosítás; a biztonságtechnikák, védelmek; a környezetgazdálkodás; a kommunikációs rendszerek/hálózatok (internet, belső hálózatok); az ismeretterjesztés, a tudományos (műszaki) felvilágosítás.

**A József Attila Alapítvány szakértői szerint az államnak elsődleges feladata, hogy a műszaki, és természettudományos kutatások támogatásával elősegítse, az eredmények gyors és hatékony alkalmazását, és ezek felhasználását a gazdaságban.** A gazdaság versenyképességének erősítése érdekében:

- végeztessen folyamatosan, meghatározott időnként kiadandó szakértői előrejelzéseket („technology assessments”), majd ezek alapján – a civilszféra szakértőit bevonva – dolgozzon ki innovációs stratégiát rövid és középtávra;
- a stratégia alapján készítsen végrehajtási terveket, indítson pályázatokat, amelyekhez – elfogulatlan szakemberekből álló – bírálókat kérjen fel nemzetközi részvétellel;
- az elvégzett munkákat hasonló grémiumokkal értékelje.

A közvetett támogatások között kiemelendők az adó- és kamattámogatások és -garanciák, valamint a konzorciális együttműködések kiemelt kezelése. Kiemelt feladat az oktatás, a képzés és továbbképzés (élethosszig tartó tanulás), a felvilágosítás folyamatos támogatása. Fontos, és megvitatandó kérdés – mert pro és kontra érvek egyaránt léteznek –, szükséges-e államilag elfogadott prioritások rendszere, tehát annak rögzítése, hogy milyen kutatási trendek kapjanak elsőiséget. (Ilyeneknek számít jelenleg a nanotechnológia, az IT, a környezetgazdálkodás, az élelmiszerbiztonság.) A József Attila Alapítvány szerint kellene kiemelések a „technology

assessmentekkel” alátámasztott innovációs stratégiákban, folyamatosan korrigálva.

A felderítő (alap-; elméleti) kutatásokban ugyanakkor teret kell adni – meghatározott százalékban – az előre nem látható ötleteknek. Ezek kezdetben viszonylag kis pénzt igényelnek, de ha megvalósulnak, rendkívül nagy hasznot hozhatnak. Azt ajánljuk, hogy az államilag támogatott fejlesztések eredményeit lehetőleg Magyarországon működő vállalatoknál kell hasznosítani, és csak második körben külföldön működő vállalatnál. Ez esetben nem a tulajdonlás hovatartozása számít, hanem az, hogy Magyarországon működjék az adott vállalat, a hazai munkahelyek érdekében.

Mindehhez szükség van az Innovációs Alapra, de felülvizsgálva annak működését. A József Attila Alapítvány ajánlja az MSZP-nek, hogy a feladatok tényleges és hatékony megvalósításához biztosítson az innovációnak magas szintű kormányzati képviselést.

## 2. Fordulat a zöldgazdaság felé

A József Attila Alapítvány szakértői határozott fordulatot javasolnak az MSZP-nek a gazdasági, szociális és környezeti biztonság érdekében. Felismerve azt, hogy az utóbbi időszakban a környezetvédelem nem egyszerűen korlátot szab a környezetre, egészségre káros folyamatoknak – hanem számos ágazatban irányt is ad a fenntartható fejlődés felé. Javasoljuk az MSZP-nek, képviselje ezt az új irányt: átfogóan a gazdaságpolitikában (mint az adó-pénzügyek és foglalkoztatás), valamint egyes szakterületeken is (legfőként energetikában, a közlekedés és a hulladékgazdálkodás terén). A válságok tapasztalata alapján az adórendszerben a javak és teljesítmények adóztatása helyett egyre inkább a káros, veszélyeztető folyamatok adóterhelését kell növelni. Ez teret nyit a munkát terhelő elvonások csökkentésének, így érhető el érdemi előrelépés – alapvető célunk – a foglalkoztatás növelése érdekében is.

### Lassan kinőjük a világunkat

A fenntarthatóság már aktuális feladat, mert a gazdasági növekedés jó ideje kezdi kinőni a Földet. Az ózonréteg károsodása negyedszázada még megoldható volt – világgazdasági méretekben nézve – jelentéktelen költségek árán. Az akkori nemzetközi összefogás biztató példa arra, hogy az emberiség képes a globális problémák megoldására. Az elmúlt egy-két évtizedben a „növekedés határai” viszont immár effektív korláttá váltak, az energia kapcsán két irányban is: a nyersanyagoknál és a kibocsátásoknál. A közlekedés is kezdi kinőni a világunkat (egyes nagyvárosokban, agglomerációkban), és ugyancsak korlátokba ütközünk a területhasználatok és a vízgazdálkodás néhány területén.

Az energiatermeléssel kibocsátott szén-dioxid jól kimutatható változást okoz az éghajlati rendszerekben. A korábbi szakmai viták után ma már a széles közvélemény számára is elfogadott követelmény, hogy az országok tegyenek érdemi intézkedéseket. Korlátossá vált az energiahordozók kínálata is: a könnyebben hozzáférhető kőolaj, földgáz kitermelése már nem követi a kereslet ugrásszerű növekedését. Mindez már évekkel ezelőtt példátlan áremelkedést okozott (amit csak átmenetileg enyhít napjaink nagy gazdasági válsága). Ezt tetézik a kibocsátás szabályozásából adódó kvóta-költségek. Az atomenergia szélesebb körű alkalmazását a biztonsági megfontolások kérdőjelezik meg, illetve jelentős költségnövekedést vetítenek előre. De az ár csak az egyik gond. Az energiaforrások biztosítása – különösen Magyarország számára – komoly biztonságpolitikai probléma is.

### Hazánkban is változik a zöld ügyek helyzete, megítélése

Ezek a globális effektív korlátok Magyarország gazdasági pályájának módosítását követelik meg, de ezek mellett megoldásra várnak mindazok a helyi, regionális ügyek, amelyekkel a környezetvédelem eddig is foglalkozott. A globális és helyi problémák megoldására már korábban megfogalmazták a fenntartható fejlődés

politikáját; amely egyszerre jelent felelős kormányzást az emberiség hosszú távú érdekében, és az emberek életminőségének konkrét javítását. De szervesen kapcsolódik értékeinkhez. Tudjuk, hogy a társadalmi hátrányokhoz gyakran kapcsolódik környezeti kiszolgáltatottság. Nemcsak e hátrányokat elszenvedőkkel kell szolidárisnak lennünk, hanem tágabban, a jövő nemzedékekkel. A szabadság és demokrácia pedig azért is fontos, mert a környezetvédelem súlyát a társadalmi támogatottság, az érintettek föllépése adja meg.

A környezeti értékek már közvetlenül is megjelentek a társadalomban: életünk jelentős területein, az emberek önként, saját döntésük alapján tevékenykednek a fenntarthatóság szellemében. A hulladékok szelektív gyűjtésében az állami szabályozás és a szolgáltatók csak a kereteket biztosítják, maga a gyűjtés az emberek önkéntes közreműködésével történik. A korábbi vélekedésekkel ellentétben a közreműködési szándék jobb, mint a tevékenység szabályozási-technikai keretei. Hasonlóan kedvező folyamat tapasztalható a kerékpározás kapcsán, amely nem egyszerűen közlekedési forma: hanem egy egészséges és környezetbarát életszemléletet tükröz, amit a kerékpáros mozgalom tudatosan vállal, s ezt rendszeresen demonstrálják a kerékpározók a Critical Mass rendezvényeken.

A Fidesz-KDNP másfél éves kormányzása után már látható, hogy fontos feladat lesz a környezetvédelem intézményrendszerében okozott károk helyreállítása is. A környezetvédelem állami pozíciói jelenleg rendkívül meggyöngyültek. Az Orbán-kormány megszüntette az önálló környezetvédelmi minisztériumot, amely már a rendszerváltás előtt létrejött, legújabbán a vízügyi igazgatóságok is a BM-hez kerültek (a közmunka logikáján!). Idén soha nem látott (több mint 40%-os) megszorítások történtek a környezetügyi igazgatásban, s jövőre további negyedével csökken a finanszírozás. Az alkotmányozással lényegében megszűnt az önálló környezetvédelmi ombudsman tisztsége. A civil szféra finanszírozása leszűkült, és kormányzati ellenőrzés alá került.

### Meg kell erősíteni az állam szerepvállalását és civil hátországot

**A József Attila Alapítvány szakértői kiemelt célként javasolják az MSZP-nek a környezetvédelem állami ellenőrzésének újbóli megerősítését, valamint társadalmi, civil hátterének helyreállítását.** Az MSZP abból induljon ki, hogy a környezetvédelmi intézkedések költségei országos szinten, néhány éves távlatban többszörösen megtérülnek, így nem kiadásnak tekinthetők, hanem a jövőnk érdekében tett beruházásnak.

A környezetvédelemnek a társadalmi szinten meglévő előnyeit megjelenítik, érzékelhetővé teszik a gazdálkodó szervezetek és a magánszemélyek számára a gondosan kialakított előírások és környezeti adók. A rövidtávon fennálló ellentétek jelentősen mérsékelhetők olyan szabályozási megoldásokkal, amelyek a kívánt hatást minél kisebb elvonással, korlátozással váltják ki. Olyan szabályozásokat javaslunk, amelyek építenek a jogkövetésre, és ha a követelményeket előre rögzítve, fokozatosan vezetik be, akkor a gazdálkodók előre alkalmazkodhatnak hozzájuk.

### Új támogatási programok kellenek

Az előrelátó kormányzás kiaknázn minden olyan lehetőséget, ahol egyszerre érhető el környezeti és másfajta nyereség (angol szóhasználatnál „win-win” ügyek). Ilyen lehetőségek nagy számban adódnak az energia-felhasználásnál. Közismert példaként említhető erre a lakások energiatakarékos felújítása, korszerű fényforrások vagy energiatakarékos elektromos-elektronikai eszközök alkalmazása. Ezekkel az energia-felhasználásban igen nagyarányú – gyakran 50%-os vagy annál is nagyobb – megtakarítás érhető el. Jelentőségüket mutatja, hogy például az épületek fűtése és hűtése mintegy harmadát teszi ki a teljes energia-felhasználásnak.

A korábbi években érzékelhető kormányzati lépések történtek ezen a téren (a panelfelújítások például évente a lakásállomány mintegy egy százalékát érintették). Annál nagyobb csalódást okozott, hogy ez a program is aldozatul esett – a „nem is létező” – megszorításoknak. Súlyossá teszi a kormányzat mulasztását, hogy a korábbi kvótaértékesítések bevételeit sem használja föl erre a célra.

Eddig az állam alapvetően támogatásokkal segítette elő az ilyen „duplán nyereséges” ügyek megvalósulását. Ugyanakkor ez a támogatás-igény egyben korlátozta is a programok kiterjedtségét. **A József Attila Alapítvány ajánlja az MSZP-nek, hogy a már működő példák alapján alakítson ki olyan konstrukciókat, amelyekben az állam kisebb támogatási aránnyal (adott esetben nélküle) jár el.** Bevonhatók ugyanis pénzintézetek a hosszú távú finanszírozásba úgy, hogy az állam inkább végső garanciavállalóként jelenik meg. Megoldást jelent az is, ha az állami-önkormányzati szervek (vagy általuk megbízott intézmények) alapvetően szakmai-szervezési feladatokat látnának el, amely gyakran fontosabb a sikerhez, mint a pénzügyi támogatás.

Vannak olyan „másodlagosan nyereséges” tevékenységek is, amelyek a környezeti haszon mellett más előnyökkel járnak: nem gazdasági haszonnal, mint az előbbieken, hanem foglalkoztatási vagy térségi előnyökkel. Ilyennek tekinthetők a korábbi közmunkaprogramok is, például az erdőtelepítés- és gondozás, és a parlagfű-mentesítés. Hasonlóan fontosak lehetnek egyes hulladékgazdálkodási tevékenységek is (például elektromos hulladékok szétszerelése). Az ilyen „másodlagosan nyereséges” tevékenységek többnyire költségvetési forrást igényelnek, ezért alkalmazásuk körét gondosan kell mérlegelni.

### A szennyező fizet

A József Attila Alapítvány szakértői azt ajánlják az MSZP-nek, hogy képviselje a környezeti károknak megfelelő „szennyező fizet” elvet, amely nemcsak társadalmilag igazságos, hanem biztosítja a gazdaság hatékonyabb működését is, sőt elvileg az erőforrások optimális használatát. Következetes érvényesítése esetén ennek mértéke jóval meghaladná például a társasági adóét. Hogy mely adóalapok vonhatók be, az a fenntarthatóság elve alapján választható meg, az elmúlt évek válságai (a fenntarthatatlan folyamatok tapasztalatai) alapján. Az öko-adó konkrét formájáról hatástanulmányok és egyeztetések után célszerű döntenet, mert érinti az energetikát, közlekedést, bányászatot és a mezőgazdaságot is. Megfontolandó adókedvezmény adása a környezetbarát megoldások támogatása érdekében. Formálisan nem adó, de hasonló jellegű költségvetési bevétel a kvóták egy részének értékesítése. A sokat emlegetett „dugódíjnak” is, azaz alapvető célja, hogy ösztönözzön, hogy visszatartsa az autósokat a városközpontba való behajtástól. Elfogadtatását segíti, ha a befolyt összeget visszaforgatják közlekedési célokra, és ha bevezetését megelőzi a közösségi közlekedés versenyképessé tétele.

### Küzdelem a hagyományos szennyezések ellen

A megoldásra váró környezeti problémák közé tartoznak a hagyományos, nagy szennyezések:

- Az ipari légszennyezés vagy a tisztítatlan szennyvíz kibocsátása visszaszorult. Hozzájárultak ehhez a nemzetközi egyezmények, valamint uniós előírások és támogatások – de része volt ebben a hagyományos ipar leépülésének is. A környezet terhelése ezzel együtt is magasabb, mint amit a fenntarthatóság megkövetelne.
- Az ipari szennyezés mérséklődése mellett mind jelentősebb a közúti közlekedés környezetterhelő szerepe. Egyes esetekben – robogók, motorkerékpárok miatt – a légszennyezés és zajterhelés is ugrásszerűen nő.
- A csatornázás-szennyvíztisztítás célkitűzéseit veszélyezteti a tervezettnél magasabb költségszint, és az uniós pénzek lehívásában elkövetett hibák.
- A lakossági hulladékok terén a kormányzat a termékdíj törvény ötletszerű módosításával – a rendszerek jobb ellenőrzése helyett – azok államosítását rendelte el, ami teljes bizonytalanságot eredményezett (az új rendszernek még a működési elvei sem ismertek).
- A hagyományos szennyezések közül utolsóként került az érdeklődés előterébe az elhagyott lerakók, a szennyezett talaj ügye az elmúlt két évtizedben. A korábban megkezdődött kármentesítések azonban szinte leálltak.
- A közműves ivóvízhez jutás szinte teljes körű. Ugyanakkor még minden negyedik ember ivóvíze nem felel meg az uniós egészségi követelményeknek (az arzén- és a nitrát tartalom miatt).

A természeti erőforrások (víz, termőföld, erdő, ásványkincsek stb.) állapotánál is összetett a kép. A felhasználás korábbi növekedése mérséklődött vagy megállt, előtérbe került a megőrzés feladata is. Ezt azonban befolyásolják, akadályozzák az adott erőforrást felhasználó ágazatok. A fenntartható fejlődés elve nemcsak korlátot szab a tevékenységeknek, hanem kijelöli a kívánatos irányokat is. A József Attila Alapítvány szakértői javasolják, hogy már a fejlesztési döntéseknél érvényesüljenek a környezeti prioritások.

- A mező- és erdőgazdálkodás, s más területhasználatok (például beépítés) jó ideje elérték azt a mértéket, ami veszélyezteti fajok fennmaradását, az élővilág sokféleségét. Részben már megvalósult a természetes és természet közeli területek használatának korlátozása, még további feladat átfogó ökológiai hálózat kialakítása. A természeti értékek védelme érdekében egyformán szigorú követelményeket és azonos támogatást kell alkalmazni minden gazdálkodási forma esetében.
- A vízhasználat alacsonyabb szintje mellett is komoly térségi problémák jelentkeznek, legsúlyosabb a Duna–Tisza-közi homokhátságon talajvízszintjének süllyedése. Az árvízvédelem fejlesztésének fő iránya – az éghajlat változása miatt is – egyre inkább a vizek visszatartása a mind gyakoribb aszályos időszakokra (öntözés, hajózás, éghajlat-védelem, de részben az ivóvíz-ellátás és pihenési cél érdekében is.) A Vásárhelyi-terv végrehajtása lelassult, és az új szemléletmód ellenére kimaradtak belőle a tájgazdálkodási elemek.
- Nagy tavaink ökológiai állapota jó, a folyóké is érdemben javul: ma még nem kellően felismert lehetőség ennek hasznosítása életminőségünk érdekében. Ugyanakkor számos vízfolyás és tó állapota nem kielégítő, ezek érdekében is szükséges a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek megvalósítása.
- A felszín alatti vizek minőségének védelmére szigorú szabályok születtek. A korábbi szennyező források miatt azonban az elszennyeződés folyamata számos helyen előrehalad. A vízbázis-védelmi program pedig még döntően csak a teendők fölmérésénél tart.
- A jelenlegi és korábbi bányászati tevékenység miatt számos tájseb éktelenkedik. Egyes tőzegbányák környezetet (lápokat) károsító működése jól mutatja, hogy a környezet- és természetvédelmi hatóságok ki-szolgáltatottsága komoly veszélyt jelent természeti értékeinkre.

### A lakóhelyek védelme elengedhetetlen

A szennyezések elkerülése önmagában nem elegendő ahhoz, hogy településeink kellemes lakókörnyezetet biztosítsanak. A jogi eszközök csak akkor segítik elő a lakóhely védelmét, ha folyamatosan erős társadalmi elvárással és döntéshozói következetességgel is párosulnak. Megoldást jelent a környezettudatos magatartási minták társadalmi tudatformálás útján történő elterjesztése. A környezet védelmét szolgáló településüzemeltetési feladatok (szemét, szennyvíz) költségeinek jelentős részét ma már a lakosság viseli, így joggal várja el a színvonalas és hatékony szolgáltatást.

## 3. A fejlesztést ösztönző államot!

A József Attila Alapítvány ajánlja, hogy az MSZP a fejlesztéspolitikában is fő céljának az új, fenntartható, szociális piacgazdaságot tekintse. A tartós növekedést – és nem egyszeri, elszigetelt fejlesztéseket – eredményező fejlesztéspolitika versenyképességre koncentrál, amelyet támogat a szakpolitikák versenyképességi megközelítésű koherens rendszere. A versenyképesség növelése egyszersmind a „jól-lét” növelését is célozza: a fejlesztések a felelős üzleti működés keretei között valósuljanak meg.

A fejlesztési források döntő része az Európai Uniótól származik, így célszerű a fejlesztéspolitikát az uniós szempontokkal összehangoltan előkészíteni. A gazdasági környezet versenyképessége esetén egyébként az uniós források hasonló mértékű külföldi tőkebefektetést is generálhatnak. A források igénybevételét alapos előkészítő munkát követően, az egyes szakpolitikákkal összehangolva célszerű végezni. Ennek érdekében időben fel kell készülni az unió 2014-2020-as költségvetési időszakot meghatározó közösségi szabályozási környezetre.

A fejlesztési források felhasználásának optimális gazdaságföldrajzi keretei a régiók. Összhangban a szubszidiaritás elvével, a fejlesztéspolitika realizálása során lényegesen nagyobb szerepet kell biztosítani a régiók szintjének, míg a központi kormányzatnak inkább a stratégiai tervezésre és háttértámogatás nyújtására kellene visszavonulnia. Ennek alapfeltételeként azonban elsőként nagyfokú regionalizációt kell megvalósítani. Magyarországon – bár formálisan kialakításra került – érdemi szereppel mindeközéig csekély mértékben rendelkezik az igazgatási rendszer regionális szintje. Ez egyszerre jelent decentralizációt (a központi költségvetésből) és centralizációt (az egyes települési önkormányzatokból), amelynek eredményeként a kistérségek és a régiók valódi gazdasági-pénzügyi döntési központokká válnak. Mindezek által a valódi helyi problémák megoldása kerül előtérbe, a regionális döntésekben jobban érvényesül a hatékonyság és a felelősség.

Ennek érdekében elengedhetetlenül szükséges:

- a kistérségek és a régiók tényleges mozgásterét rögzítő törvényi szabályozás kialakítása;
- a saját bevételi források (adók stb.) feletti szabad rendelkezés biztosítása úgy, hogy annak teljes felelősségét, kockázatát is a régiók (kistérségek) viselik;
- a fejlesztési források egységes decentralizált intézményrendszer keretében való történő felhasználása.

A tudatos fejlesztéspolitikára szükség van azért is, mert a magyar gazdaság lehetőségeit nem használtuk ki. **A József Attila Alapítvány szakértői az alapvető fejlesztéspolitikai célok – az uniós szempontok és a globális gazdasági trendek – alapján a fejlesztéspolitika kiemelt kulcsterületeiként javasolják kezelni: a hálózati infrastruktúrák fejlesztését (ezáltal a gazdasági-társadalmi és területi kohézió erősítését), az oktatási és képzési rendszerek modernizációját, a kutatás-fejlesztés és innováció fokozott támogatását, a foglalkoztatás bővítését valamint a kis- és középvállalkozások erősítését.**

A tudatos fejlesztési politika érdekében:

- A kohéziós politikának a jelenlegi gyakorlathoz képest jóval szorosabb összefűzését kell megvalósítani az Európa 2020 célkitűzések alapján.
- Az oktatásra és kultúrára fordítható közösségi források felhasználásának elsődleges szempontja a humántőkébe, oktatási-képzési rendszerek modernizációjába való befektetés legyen. Hasonló jelentőséggel bír a nemzetközi mobilitás támogatása, „best practice”-ek átadása.
- A K+F+I területén az élvonalbeli kutatás és innováció fokozott támogatása élvezzen prioritást. Az Európa 2020 stratégia értelmében a K+F kiadásokat a GDP 3%-ára kell növelni 2020-ig. Ezen belül a támogatási rendszerek mellett lényegesen nagyobb ösztönzőkre van szükség az üzleti alapú kutatás és innováció érdekében.
- A munkaerőpiac és szociális rendszerek modernizációja elsődlegesen tagállami felelősség, az unió a reformok érdekében, finanszírozási forrásokat nyújt, valamint szociális partnereket, civil szervezeteket támogat, amelyeket érdemes felhasználni.

A kis- és középvállalkozások növekedése érdekében a források célzott felhasználását viszont támogatná: a vállalkozások növekedését akadályozó piaci hiányosságok (finanszírozási forrásokhoz való hozzáférés korlátjai) leépítésével, valamint az egységes belső piacból fakadó előnyök kiaknázására való alkalmasság erősítésével.

#### 4. Az energetika fejlesztése a fenntartható fejlődésért

A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP-nek, hogy olyan energiapolitikát képviseljen, amely egyszerre képes megteremteni az emberek gazdasági, környezeti és szociálisbiztonságát, valamint létrehozza a fenntartható gazdasági növekedés feltételeit. Továbbra is érvényes az energiapolitika hármas célrendszere: a fenntarthatóság, biztonság és versenyképesség. Ezeket azonban – az elmúlt időszakban jelentősen – megváltozott körülmények között kell érvényesíteni:

- A versenyképességnek az egyre erősebb uniós integráció, az egységesülő energiapiacok adnak keretet, ezek elősegítik a biztonságot is.
- Az energiabiztonságot ugyanakkor szélsőségesen változó piaci árak mellett, valamint a forrásokért zajló világpolitikai küzdelmek és regionális konfliktusok közepette kell fenntartani.
- A fenntarthatóság lényegesen szigorúbb követelményt jelent, amióta a környezeti feltételek effektív korláttá váltak az energiaszektorban.

Komoly biztonságpolitikai probléma különösen Magyarország számára az energiához való hozzájutás is. Az energia átfogó nemzetgazdasági jelentősége miatt egy tartós ellátási krízis az élet minden területének bémulását okozhatja, amelyek elkerülése stratégiai intézkedéseket igényel.

A József Attila Alapítvány szakértői szerint elsődleges feladat a korábbi döntés-megalapozási eljárások módosítása. Nem alkalmazható a korábbi gazdasági trendek egyszerű kivetítése. Kiindulási pontként kell kezelni az energiafelhasználás korlátait, csökkenteni kell az emelkedő, időnként hektikus árak, valamint az ellátási válsághelyzetek előfordulását, illetve azok hatásait. Ennek két alapvető iránya:

- Magyarország fosszilisenergia-szükségletének mérséklése, illetve
- az energiarendszer minden irányú rugalmasságának növelése.

A fosszilisenergia-szükséglet mérséklése alapvetően Magyarország energiaigényének mérséklésével és a megújuló energiaforrások bővítésével érhető el (20-25 éves távlatban állandó nagyságú nukleáris villamosenergia-termelés mellett). Mind az energiaigény mérséklésénél, mind a megújulók bővítésénél a cél meghatározása természetesen kompromisszum eredménye. A fenntarthatóság, illetve az ország számára szükséges energia-hordozók biztonságos elérhetősége indokolja az ambiciózus célok kitűzését – ezek viszont egy szint után egyre nagyobb ráfordításokkal érhetők el. A biztonság–költség közötti döntés a szakpolitikán túlmutató, sok szempontot egyesítő politikai mérlegelést és döntést igényel.

A kisebb energiafogyasztás elérése ugyanakkor nemcsak kiadással, hanem nemzetgazdasági előnyökkel is jár:

- csökken az importigény, és ezzel nő az ország gazdaságpolitikai mozgásteré;
- a kisebb energiaigényesség várhatóan tartós, sőt egyre erősebb világ gazdasági követelmény lesz, így versenyelőnyhöz jut azaz ország, amelyik ezt korábban elérte;
- a helyesen megválasztott gazdasági eszközök, amelyekkel az energia-felhasználás csökkentése történik, további kedvező szerkezeti változást idéznek elő.

Magyarország extrém importfüggősége miatt indokolt az uniós felhasználás-csökkentési és hatékonyságnövelési célok arányos, illetve nagyobb arányú teljesítése. Az ilyen célkitűzéseknél szokott fölmerülni a „szegényebb ország vagyunk, ezért kevesebbet vállalhatunk” típusú érv. Hosszútávra tekintő energiapolitika nem alapulhat ilyen megfontoláson, hiszen az energiatakarékosság hosszabb távon gazdaságos: a „szegényebb ország” érv csak átmenetileg, válságos időszakban alkalmazható.

A lakosság és esetleg a kisvállalkozások egy része számára szükséges rászorultság alapján a piaci hatások tompítása, a piaci ár ingadozásai hatásainak kisimítása – akár végfelhasználói árszabályozással - az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés elérhetősége és a társadalmi szolidaritás jegyében. A rendszerhasználati díjaknak biztosítaniuk kell a fejlesztések és a fenntartás indokolt költségeinek megtérülését, ugyanakkor a regionálisan (elosztó társaságonként) differenciált mértékű elosztási tarifa bevezetése és fenntartása – a földrajzi adottságok és az engedélyesek viszonylag csekély száma miatt - nem indokolt Magyarország esetében. Helyette olyan rendszer visszaállítása, illetve fenntartása indokolt, amely az országosan egységes elosztási díjak mellett az elosztótársaságok közötti kiegyenlítő fizetéseken keresztül biztosítja a rendszerfejlesztések megtérülését.

Magyarország energetikai ellátás-biztonságának növelése érdekében a következő években, elsősorban az Eu-

rópai Unió, egységesülő belső energiapiacának erősítésére, az energiapiacok hatékonyságának növelésére kell a hangsúlyt helyezni. Mindehhez az állam részéről kiszámítható, ösztönző, piacbarát szabályozásra, ügyfélközpontú intézményrendszerre, valamint a regionális hatókörű versenypiac kiépítésére és a határon átnyúló együttműködések elősegítő kiegyensúlyozott diplomáciai kapcsolatokra van szükség.

A célként kitűzött alacsony energiaigényesség elérése sokrétű intézkedések eredménye lehet, amely intézkedések eltérőek: a szükséges költségvetési források, a költségek társadalmi megoszlása vagy más szempontok tekintetében. Értelemszerűen indokolt olyan eszközök kiválasztása, amelyek elfogadható mértékű állami támogatást igényelnek, illetve társadalmilag igazságosak és szociálisan vállalhatóak:

- Az energiaszektor szereplőinek közreműködése, szakértelme elengedhetetlen a sikerhez. Ez okos döntéseket igényel, hiszen éppen az energiatermelés, -elosztás mérsékléséhez kell az érdekeltségüket megteremteni.
- Épp azért, mert a piaci folyamatok nem kellően ösztönöznek az energiatakarékosságra, energiahatékonyságra, indokolt lehet az árak teljes ösztönző hatásának érvényesítése (ami a lakossági földgázáraknál lényegében megtörtént), aminek természetesen része az érintettek egy részének kompenzálása.
- Szükség van a szegénységből fakadó speciális energetikai problémahelyzetek kezelésére, valamint segítséget adó szolgálatok működtetésére.

Az energiarendszer minden irányú rugalmasságának növelése magában foglalja a beszerzési helyek és útvonalak diverzifikálását, és a tárolási lehetőségek bővítését – az eddigi ilyen irányú tevékenységek folytatásával. Az importfüggőséget mérsékli a hazai energiaforrások használata, a megújulók gyakorlatilag mind ilyenek. A hazai fosszilis energiahordozók kitermelése korlátos, a szénbányászat esetenként gazdaságtalan, bár munkahelyet őriz meg. A hazai készletek kiaknázása ömagában hordozza azt az ellentmondást, hogy a hasznosított mennyiséggel csökken a jövőbeni kitermelhető készlet. Ésszerű tehát – a hazai források megőrzése érdekében – a mérsékelt ütemű kitermelés, és eközben természetesen célszerű folytatni a kutatást, feltárást.

### Több megújuló energiaforrást!

**A megújuló energiaforrások magyarországi felhasználásának növelése egyszerre szolgálhat klímavédelmi, fenntarthatósági, energiabiztonsági, mezőgazdasági, munkahely-teremtési célokat.**

Elsősorban a biomassa és a biogáz hasznosításának decentralizált energiatermelő egységekben, kapcsolt energiatermelés keretében történő ösztönzését célszerű előtérbe helyezni, de jelentős növekedési lehetőség van a hőenergia célú hasznosítás, illetve a megfelelő minőségű biogáz földgázrendszerben történő hasznosítása területén is.

A szélenergia nagyobb arányú hasznosítását elősegítheti az Európai Unió egységes piacának megvalósítása, tekintettel a piac-összekapcsolásokkal elérhetővé váló határon túli szivattyús-tározós erőművek fejlesztésére.

A megújuló üzemanyagok (biogáz, bioalkohol, biodízel, hidrogén) terjesztése érdekében hatékony állami ösztönzést az adókedvezmény nélküli támogatási formák – így különösen a kötelező bekeverési arány előírásának – előnyben részesítése jelenthet. A hidrogén üzemanyagként való felhasználása ugyancsak biztató lehetőség hosszú távon.

A geotermikus energia, a földhő energetikai hasznosításának korlátozó tényezője a magas költsége, a kinyerhető vízenergia mennyisége viszont csekély.

### Atomenergia: csak biztonságosan

**A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP-nek, hogy a lehető legmagasabb szintű biztonsági követelményeknek történő megfelelés mellett támogassa csak az atomenergia magyarországi felhasználását.**

A Paksi Atomerőmű üzemidő-hosszabbításának nincs reális alternatívája, de az új blokkjainak építésével kapcsolatban az MSZP ne támogassa az erőltetett ütemű, elhamarkodott döntéshozatalt 2015 előtt, mivel:

Az atomerőmű-építés speciális, hosszú távú nagyberuházás, a megfelelő időben történő döntés, a megfelelő előkészítés, a finanszírozhatóság biztosítása, az engedélyezés kiszámíthatósága alapvető jelentőségű. Ez csak átlátható döntés-előkészítés és korrekt szabályozás esetén lehetséges.

A döntéshozatalt megelőzően szükséges feldolgozni Fukusima tapasztalatait, a nukleáris biztonság, a technológia, a várható energiaigény, a villamosenergia-rendszer rugalmassága, a költségek, valamint a lehetséges alternatívák (energiatakarékosság, megújuló energiaforrások, stb.) figyelembe vételével.

Szükséges, hogy az új blokkok építéséről szóló döntés alapos társadalmi vitát követően erős felhatalmazás alapján szülessen meg. Ebből következően szükséges, hogy a Paksi Atomerőmű új blokkjai építésének támogatásáról az Országgyűlés átlátható döntés-előkészítés, Fukusima tapasztalatainak feldolgozása és az új blokkok építésének társadalmi támogatottsága alapján döntsön, és ennek érdekében az MSZP kezdeményezze az új atomerőműről (új blokkok építéséről) szóló népszavazást.

### Csökkenteni kell az energiasebezhetőségünket

**A József Attila Alapítvány azt ajánlja, hogy Magyarország megfelelő mennyiségű és minőségű energiaszükségletének biztonságos kielégítése érdekében az energiasebezhetőség csökkentésére irányuló intézkedéseket támogasson az MSZP.**

A 2015-ben lejáró hosszú távú földgázvásárlási szerződés kormányzati szinten történő megújítása, illetve az arra való törekvés helyett az államnak a piaci versenyt erősítő szabályozási körülmények biztosítására kell törekednie. Az Európai Unió egységes belső energiapiacát 2014 végére teljessé kell tenni, és ekkorra az ehhez szükséges hálózati összeköttetések rendelkezésre fognak állni.

Magyarország energiabiztonságát növeli - és egyidejűleg versenyképes árakat biztosít -, ha diverzifikálja energiahordozó-importját. Minél több nemzetközi szállítóvezeték, tároló épül Magyarországon, annál nagyobb az ország energiabiztonsága. Egyaránt szükségünk van a forrás és szállítási útvonal szerinti diverzifikációt megvalósító Nabucco vezetékre, és a „csak” útvonal szerinti diverzifikációt jelentő Déli Áramlatra, illetve jelentősége lehet az LNG technológiára épülő beszerzéseknek is (adriai LNG terminálok, AGRI vezeték).

Az ellátás biztonságát növelik a hatékonyan működő regionális energiapiacok, illetve a regionális energiapiacok hatékony működését segítő infrastruktúra-fejlesztések is. A következő években a hangsúlyt a szabályozó hatóságok közötti együttműködésre és a szabályozó rendszerek összehangolására kell helyezni, tekintettel arra, hogy a hálózati összeköttetések - egy-két kivételtől eltekintve – elkészültek.

Az ellátás biztonságának javítása érdekében - mindenkor teljesítve a vonatkozó minimum nemzetközi követelményeket - garantálni kell megfelelő stratégiai és kereskedelmi energiahordozó készletek költség-hatékony módon való fenntartását Magyarország területén az energiaforrás-struktúrában belül jelentős részaránnyal rendelkező energiahordozókból.

## 5. A közlekedés fejlesztése a gazdaság és az életminőség javításáért

A közlekedés életünk szerves része, ez teszi elérhetővé a munkahelyeket és számos alapvető szolgáltatást. A jó színvonalú közlekedés a gazdaság serkentője, ugyanakkor ma jelentős rétegek számára a közlekedés hiányosságai nagyban nehezítik a társadalmi integrációt.

**A József Attila Alapítvány szakértői az állami szerepvállalás átfogó átalakítását javasolják. Elsődleges feladat a megfelelő színvonalú és fenntartható közösségi közlekedés kialakítása.** A közlekedési hálózatok fejlesztésénél pedig alapelv a közlekedési és szállítási igények kiszolgálása. Tarthatatlan, hogy a közlekedési fejlesztések csak követik a gazdasági igényeket, ami egyes térségeknél a hátrányos helyzetet is tartósítja. Ezek mellett indokolt kiaknázni a földrajzi adottságaiból fakadó áruszállítási-logisztikai potenciálból mindazt, ami – környezeti hatásait tekintve is – gazdaságos.

### Minőségi és megfizethető szolgáltatást

**A József Attila Alapítvány szakértői azt ajánlják az MSZP-nek, hogy támogassa a közösségi közlekedés átalakítását, hogy az kulturált, tiszta körülmények között, kényelmesen és pontosan, megfizethető áron biztosítsa szolgáltatásait.**

Első lépésként tisztázni kell a szolgáltatás elvárt mennyiségét és színvonalát, és azt jogszabályban rögzíteni:

- Alapelvnek tartjuk a közösségi közlekedés főbb viszonyait a kellő járatsűrűséget – amely versenyképes utazási lehetőséget biztosítson az egyéni (gépkocsival történő) utazáshoz képest. Ehhez kapcsolódó követelmény a menetrendek összehangolása.
- Elfogadhatatlan bármely társadalmi csoport elszigetelődése. Ennek érdekében biztosítani kell, hogy minden település kellő járatsűrűséggel, naponta többször elérhető legyen. Ez elengedhetetlen a foglalkoztatottság növeléséhez, hiszen reálisan csak a nagyobb településeken lehet kellő számú munkahelyet biztosítani, de nélküle nem valósítható meg a kisebb településeken élők társadalmi integrációja sem. A közösségi közlekedés kereteinek kialakításakor ehhez biztosítani kell kisebb méretű járművek beszerzését.
- A minőségi követelményekre – tisztaság, ülőhelyek kellő aránya; utasok tájékoztatása stb. – általános szabályokat kell kidolgozni. Ez a szolgáltatások megrendelésekor olyan követelmény, ami nyilvános szempontrendszer alapján kérhető számon.

A szolgáltatások reális áron való teljesítésének feltétele egy új szervezetrendszer. Ennek egyik oldalát képezi – a szolgáltatói oldal mellett – a források ésszerű felhasználásában érdekelt országos és regionális megrendelői struktúra kialakítása. A megrendelői struktúra részeként a régiókban, nagyvárosok környékén létre kell hozni a közösségi közlekedés különböző ágait – városi közösségi közlekedést, vasutat, helyközi buszt – összehangoló közlekedési szövetségeket:

- Alapfeltételként olyan helyzetet kell teremteni – megfelelő adatszolgáltatással, információs háttérrel –, hogy a megrendelő képes legyen reális menetrendet („megrendelést”) készíteni: a fenti elvek és a valós utazási igények alapján.
- Szolgáltatói oldalon lényegesen kisebb üzemméret mellett működtethető, de az utazási igényeket jóval hatékonyabban kiszolgálni képes közlekedési modellt kell kialakítani. Ennek részét képezik az olyan (innovatív, többelemű) kistérségi rendszerek, amelyek bevonják a helyi munkáltatókat, önkormányzatokat és helyi közlekedési vállalkozókat, illetve az általuk üzemeltetett járműveket.
- Hosszú távra kialakított megrendelési politikával megszüntethetők a mai, párhuzamos infrastruktúrák és szolgáltatások, valamint az a gyakorlat, hogy a vasút és a busz közlekedés is nagy utas számra kialakított eszközöket üzemeltet.
- A hatékonyság alapján való mérlegeléssel célszerű elkülöníteni a szolgáltatások közül az állami feladatként ellátandó kört. A vasútnál is meghatározhatók azok a pályák, amelyeken történnek a távolsági vagy régiók közötti vasúti szolgáltatások, valamint a Budapest elővárosi forgalmát ellátó járatok közlekednek (kb. 4100 km pálya, amelyet a jövőben is országos nyílt hozzáférésű vasúti hálózatként kell megrendelni a személyszállítási és árfuvarozási igények céljából).

A József Attila Alapítvány ajánlja az MSZP-nek, hogy indítson átfogó programot a közösségi közlekedés teljesítményének növelésére és az egyéni közlekedéshez képest versenyképesebbé tételére. Ennek része:

- a stabil, hosszú évekre kiszámítható finanszírozás;
- a gondosan kialakított díjpolitika;
- pénzügyi és szabályozási lépések, valamint fejlesztési források;
- versenyelemek alkalmazása a hatékonyság érdekében.

A közösségi közlekedés finanszírozási kereteit, az árszintet és a támogatási rendet hosszabb távra javasoljuk kialakítani. Ezután már – az inflációt is figyelembe vevő – automatizmusok működhetnek, amelyek magukban foglalják a fejlesztések meghatározott körének finanszírozását is. A stabil finanszírozással a közösségi közlekedés nagyobb arányú igénybevételét is elő lehet segíteni. Ezzel a finanszírozással az MSZP túlléphet azon az alkurendszeren, amit jól példáznak a jelenlegi kormány lépései: megígéri – láthatóan koncepció nélkül –, hogy kifizeti ki a MÁV és BKV adósságát az államosított nyugdíjpénzből; majd visszatáncol, és válságkezelésként ad alkalmanként néhány milliárdot.

**A József Attila Alapítvány szakértői javasolják, hogy a díjpolitika átalakításának alapvető iránya a költségalapú árképzés legyen.** Minél inkább az adott szolgáltatást használó utasok fizetik meg a költségeket, s így finanszírozzák a szolgáltatót, annál inkább érvényesül az ösztönző hatás: az utasoknál a takarékosagra, a szolgáltatónál a színvonal emelésére. **A szociális szempontokat az indokolt körben, jól célzottan kell érvényesíteni.** Az igénybe vett szolgáltatáshoz kapcsolt állami támogatással a szociális szempontok függetleníthetők a közlekedési vállalatok működésétől. A közlekedési szolgáltatók üzleti alapon is nyújthatnak kedvezményeket költségvetést terhelő hatás nélkül.

A közösségi közlekedési rendszer finanszírozásába további források bevonása is szükséges. Ezek egy része a közösségi közlekedés gyakoribb használatát segíti elő (ilyen hatása van a szociális alapú kedvezményeknek is). Olyan pénzügyi, szabályozási megoldásokat kell kialakítani, amelyek a munkaadókat is érdekeltté teszik, hogy dolgozóik a közösségi közlekedést vegyék igénybe. A közösségi közlekedés fejlesztését kell szolgálnia a „dugódíjból” származó bevételnek, valamint az öko-adók egy részének is. Fontos szerepe lesz a közlekedési infrastruktúra fejlesztésében a költségvetési – főként az uniós – forrásoknak. Ezek felhasználásában érvényesítendő szabály, hogy a lehető legnagyobb szolgáltatási színvonal emelkedést eredményezzék.

A közösségi közlekedési tevékenység jelentős része vállalkozásban, illetve versenyeztetéssel is működtethető. A kiszolgáló vagy kiegészítő jellegű tevékenységek mellett egyes járatok üzemeltetése is történhet vállalkozási formában – ha csak súlyos indok, például közlekedésbiztonság nem szól ellene. Az ezekből eredő megtakarításokat a közösségi közlekedésre kell fordítani.

### *Megfontolt fejlesztéseket!*

---

Magyarország közlekedési hálózata Budapest központú, sugaras elrendezésű, mind a közúti, mind a vasúti hálózatban hiányoznak vagy gyenge színvonalúak a keresztirányú összeköttetések. Ma még egyes fontos sugárirányú elemek is korszerűtlen kiépítésűek, bár az elmúlt évek gyorsforgalmi úthálózatot érintő fejlesztései a közúti közlekedés színvonalát lényegesen javították. Az alaphálózat sűrűsége mind közúti, mind vasúti vonatkozásban megfelelő, ugyanakkor a vasúti hálózat műszaki kiépítettsége, állapota nem felel meg a forgalmi igényeknek, és messze elmarad az EU15 átlagától.

A fejlesztések területén a József Attila Alapítvány négy prioritást ajánl:

- Az ország és a régióközpontok nemzetközi elérhetőségének javítása.
- A térségi elérhetőség biztosítása.
- Közlekedési módok összekapcsolása, gazdasági központok megközelíthetőségének bővítése.
- A városi és az agglomerációs közösségi közlekedés fejlesztése.

Az európai közlekedési folyosók kialakítása során a fejlesztések többsége a vasúti közlekedést szolgálja. A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP-nek, hogy a következő évek fejlesztéseinél ez az arányt érvényesítse. **A vasúti fővonalak fejlesztésével sebességben és kényelemben is vonzó alternatívát lehet teremteni országos szinten az egyéni autós közlekedéssel szemben.** A vasúti tranzitszállítások növelése érdekében fejleszteni szükséges a határátkelőket és a logisztikai háttérrel, valamint beruházásokkal bővíteni a kombinált fuvarozás lehetőségeit.

A jelenlegi sugaras úthálózat rossz a főváros körzetének, mert a térségbe, esetenként Budapestre vezeti a tranzitforgalmat. Rossz a többi térségnek is, mert kerülővel, zsúfolt utakra kényszeríti az onnan induló forgalmat. Ezért javasolják a József Attila Alapítvány szakértői, hogy gyorsabb ütemben történjen meg a térségek kiegyenlített fejlődését segítő főútvonalak kialakítása, amely a hálós szerkezethez közelít. A döntést az érintett térségekkel együtt kell meghozni. Mindehhez jó alkalmat kínál az európai uniós folyosók kialakítása. A hazai és uniós szempontok összehangolásával a fejlesztések finanszírozási háttere is célszerűen megteremthető.

Az autópálya-építés mellett az utóbbi években háttérbe szorult az egyes térségeken belüli úthálózat fejlesztése. E nélkül pedig a térségben – vagy mellette – haladó autópálya sem tudja kifejteni húzó hatását. Szükséges tehát felgyorsítani a térségeken belüli, a településeket elkerülő főúthálózat fejlesztését. A közutak építésénél, karbantartásánál érvényesíteni kell a környezeti szempontokat: mint például a vadvédelem (átjárók, kerítések), növényzet telepítése. A közútfejlesztési programok mellett a siralmas állapotban lévő közút karbantartás feléléstése elengedhetetlen. Ma több állampolgárt, vállalkozást érint a meglévő útrendszer elhanyagoltsága, mint az utak hiánya.

A vízi közlekedési és szállítási lehetőségek kihasználására érdemes jelentős vállalkozói figyelmet irányítani. Az állam a kikötők, logisztikai rendszerek fejlesztésében vállaljon részt.

A József Attila Alapítvány ajánlja az MSZP-nek, hogy a közlekedési fejlesztéseknél is támogassa a közpénzekből fedezett beruházások valódi versenyztetését. A beruházásoknál a hazai részvételt kellően biztosító közbeszerzési eljárások legyenek. A vasút- és útépitéseknél – s a kapcsolható környezetvédelmi és más fejlesztéseknél – a lehetséges mértékben használjuk ki az uniós támogatási formákat.

### Állami szerepvállalást a logisztikai fejlesztésekben!

Magyarország földrajzi adottságai révén igen komoly logisztikai növekedési potenciállal rendelkezik elsősorban a kelet-nyugati irányú szállítási útvonalak, de egyre növekvő jelentőséggel az észak-déli irányú kereskedelem vonatkozásában is. Ennek érdekében időben fel kell készülni az Unió 2014-2020-as költségvetési időszakának szabályaira, és ezekkel összhangban kell a fejlesztéseket előkészíteni.

**A József Attila Alapítvány ajánlja az MSZP-nek, hogy az állami szerepvállalás a személyszállítás mellett terjedjen ki az áruszállítási, logisztikai tevékenységekre is, a növekedést elősegíteni képes fejlesztések megvalósítása érdekében.** A nemzetközi gyakorlatban a versenyképes logisztikai szolgáltatások fejlesztése és működtetése alapvetően az üzleti szféra feladata. A közszférának olyan háttérrel kell ehhez kialakítania, amely a stratégiai célok elérését leginkább szolgálja.

A szolgáltatási színvonal javítását szolgáló beruházásokat – vagyis az út- és pályafelújítások, fejlesztések, kiszol-

gáló infrastruktúra, pályaudvarok modernizációja, járműbeszerzések, korszerű utas-tájékoztatási és kommunikációs eszközök telepítése, együttműködni képes elektronikus jegykezelő rendszerek kiépítése – mind a fent meghatározott elvek és fejlesztési prioritások mentén kell megvalósítani. A beruházások komplex előkészítést igényelnek, megvalósításuknak pedig szolgálnia kell a vagyongazdálkodási, fenntarthatósági szempontokat is.

## 6. Vállalkozásfejlesztés és az exportképesség erősítése

Magyarország nyitott szerkezetű, elsősorban külföldi tőke bevonásával modernizálódó ország. Ez a magyar átalakulás legnagyobb sikertörténete volt: 1998-ig Magyarország vonzotta kiemelkedően a legtöbb külföldi működő-tőkét a volt KGST-tagországok között, s bár a mutatók ma sem rosszak, a helyzet drámaian romlik.

Ha a külföldi vállalatok nem alakítanak ki széles beszállítói és felhasználói kapcsolatokat a tőkefogadó nemzetgazdaságban, akkor a külföldi cégek zárványokként léteznek. A jelenlegi „duális gazdaságban” együtt vannak jelen a gyors fejlődésre képes, tőkeerős, modern működésű nemzetközi vállalatok, valamint a hozzájuk képest stagnáló, gyenge exportképességű, gyakran fél-szürkén működő, likviditási nehézségekkel küszködő, az új technológiai megoldások átvételét halogató hazai cégek.

**A József Attila Alapítvány ezért ajánlja az MSZP-nek, hogy tekintse céljának a „duális gazdaság” meghaladását.**

A magyar kormányok immár két évtizede törekednek a hazai beszállítói hálózat erősítésére – olykor a kis- és középvállalati szektor fejlesztésének részeként – de a környező országokhoz képest kevés sikerrel. Ennek több oka van:

- A megtelepedett multinacionális vállalatok egy része összeszerelő üzem, ahol a globális hálózatukból érkező alkatrészeket szerelik össze. Esetükben a beszállítónak a váláshoz igen nagy szériamennyiségre van szükség.
- A nálunk működő leányvállalatok jelentős hányada maga is globális beszállító, itt csak nem túl magas hozzáadott értéket képviselő másod- vagy harmad vonalbeli beszállításra lehet(ne) lehetőség – ebben az esetben is csak kellően nagy szériák esetén.
- Tipikus beszállítóknak – a világgazdaságban mindenütt – a megfelelő technikai és menedzsment-színvonalat képviselő középvállalatok tekinthetők. Ezek száma Magyarországon nagyon alacsony.

**Éppen ezért a József Attila Alapítvány szakértői szerint a megfelelő üzemméret elérését kell támogatnia az államnak.** A beszállítónak a váláshoz a gyártási képességeken túl a komoly mennyiségű immateriális beruházásra van szükség. Gyakran már a technikai auditot megelőzően, képesnek kell lenni dokumentált választ adni a vállalatirányítási rendszerről, a készletnyilvántartásról és a készletgazdálkodásról. Be kell mutatni a környezetvédelmi politikájának elveit és a környezetvédelmi megfelelés dokumentációját, a munkavédelmi rendszereket, a társadalmi felelősségvállalási politikáját és gyakorlatát, valamint a képzési rendszerének elveit, mechanizmusát.

A középvállalatok beszállítói potenciáljának erősítéséhez elsősorban hatékonyságuk, általános menedzsment-színvonaluk, alkalmazkodóképességük, kutatás-fejlesztési tevékenységük erősítésén alapulhat. Olyan támogatásra van szükség, hogy a potenciális beszállító minőségbiztosítással rendelkezzen, megszerezze a tanúsítványt, visszamenőleg be tudja mutatni az ún. defekt arány és a csökkentés érdekében tett akcióterveket. Képes legyen kockázatelemzés készítésére, arra, hogy felelősségbiztosítást köthessen, amit előfinanszírozni kell. Dokumentálnia kell, milyen mechanizmusa van a reklamációkezelésnek és a probléma-elhárításnak.

Az exportképesség legnagyobb akadálya egyrészt, hogy a magyar vállalatok igen kicsiny része képes exportra alkalmas termékeket előállítani, másrészt pedig a piaci lehetőségekhez, információkhoz való hozzáférés képessége és lehetősége nagyon korlátozott. Az exportösztönzés középpontjába ezért ezen akadályok felszámolását kell állítani.

A hazai kis- és középvállalkozások támogatása érdekében a József Attila Alapítvány szakértői azt ajánlják az MSZP-nek, hogy olyan kombinált tőke- és hitelprogramokat kezdeményezzen, amelyek hatékonyan segítenék ezekben a vállalkozásoknak a fejlődését, versenyképességük javítását, nemzetköziesedésüket. Egyben azt javasolják, hogy lépjen fel a kis- és középvállalkozások működési feltételeinek egyszerűsítése érdekében.

## 7. Az állam vagyonának felelős kezelése

Magyarországon az állami tulajdonban lévő eszközök aránya már ma is kisebb a nyugat-európai átlagnál. Mivel nincs privatizációs kényszer, a József Attila Alapítvány ajánlása az MSZP számára az, hogy, a hangsúlyt a tartósan állami tulajdonban maradó gazdasági társaságok és eszközök hatékony működtetésére helyezze.

Az állami vagyon hatékony működtetésének alapfeltétele a szabályozásnak, a tulajdonosi jogok gyakorlásának, valamint – ott, ahol ez releváns – a hatósági ellenőrzésnek a különválasztása. Ez azt jelenti, hogy az egységes állami vagyonkezelés – intézményesen: a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. – hatáskörébe kell adni minden állami tulajdonú társaságot, társasági tulajdonhányadot és eszközöket. Így meghatározható az eszközöknek az a köre, amelyre szükség van/lehet az állami vagyon hatékony működtetéséhez – így meghatározható az a vagyoni kör (elsősorban ingatlanok és egyéb eszközök), amelyek pedig értékesíthetők. Ehhez szükség van az egységes vagyonkataszterre, amely valóban teljes körűen tartalmaz minden állami tulajdonban lévő vagyonelemet.

Az állam vállalkozói vagyonát jövedelmezően, tehát a vagyont gyarapítva kell működtetni; a kincstári vagyon kezelése azonban kizárólag gondnokolást (fenntartást és állagmegóvást) jelent; a nemzeti földalap eszközeit ugyanakkor agrárpolitikai és környezetvédelmi megfontolásoknak megfelelően az MNV Zrt. folyamatosan „mozgathatja” (értékesítheti és új: földterületeket vásárolhat). Aktív tulajdonosi magatartásra is szükség van. A csőd közelben lévő, súlyosan veszteséges (MÁV, MALÉV), az uniós piacnyitásra kötelezett (Posta, Volánok), a bizonytalan jövőképpel rendelkező (Herendi Porcelán), a nyereséges és fejlődőképes (MVM, Szerencsejáték Zrt.), az egyedi nagy fejlesztésekre képes (Paks – esetleges erőműbővítés, ÁAK – elektronikus útdíj bevezetés) cégek mind-mind egyedi és hosszú távú tulajdonosi stratégiát igényelnek. Ennek részeként tudatos tulajdonosi elköteleződésre, professzionális vállalati irányításra, a szakmai, ágazati felelősökkel való együttműködésre és – a döntések gazdasági és társadalmi súlyára tekintettel – a nyilvánosság széleskörű bevonására lesz szükség.

Az állam kötelessége ugyanakkor az is, hogy meghatározza azon nemzeti közszolgáltatások körét, amelyeket minden magyar állampolgár (illetve magyarországi lakos) számára elérhetővé kíván tenni (ilyen különösen a közösségi közlekedés vagy a postai szolgáltatások). Ezek terén az egyenlő elérhetőséget vagy elérhetőségi minimumot minden településen, minden lakos számára biztosítani kell. Ezeket a nemzeti közszolgáltatásokat az államnak közszolgáltatási szerződésekben rögzített mértékben támogatnia kell – annak érdekében, hogy az – akár állami, akár magántulajdonú – szolgáltatók kötelezhetőek legyenek a jövedelmezően nem nyújtható közszolgáltatások nyújtására.

**A József Attila Alapítvány szakértői szerint az állami vagyonkezelést el kell választani a költségvetéstől.** Nem lehet a vagyonkezelés tulajdonosi ellenőrzése a költségvetésért felelős szervezet feladata! Ellenkező esetben elkerülhetetlenül előáll a keresztfinanszírozás, a kevésbé hatékony tevékenységeket semmi sem ösztönzi a hatékonyság fokozására, a jövedelmező tevékenységet folytató állami társaságokat pedig megfosztják a saját erőből megvalósuló továbbfejlődés pénzügyi lehetőségeitől.

Az elmúlt időszak negatív tapasztalatai rámutatnak annak fontosságára, hogy az önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok tulajdonosi irányításának feltételeit és szabályait közelíteni kell az állami tulajdonú társaságok irányításához, tulajdonosi joggyakorlásához – például a vezetői javadalmazási szabályzatok és gyakorlat összehangolása, egységesítése terén.

A köztulajdonban lévő gazdasági társaságok menedzsmentje és vezető tisztségviselőinek javadalmazása terén – a célszerű mértéktartás, s bizonyos társadalmi igényeknek való szükségszerű megfelelés mellett – törekedni kell a megfelelő ösztönzésre, valamint vagyonezelési felelősség honorálására. Ehhez a megfelelő premizálási rendszer kidolgozására és folyamatos karbantartására van szükség – lehetőség szerint ugyancsak egységes elvek alapján.

Magyarországon a kormányváltást megelőzően kialakultak az egységes állami vagyonezelés szervezeti-intézményi keretei, ez azonban a kormányváltást követően megszűnt. Biztosítani kell, a későbbiekben az MNV Zrt. és más vagyonezelő szervezetek (NFA, MFB Zrt.) működésének átláthatóságát – a döntések (és a döntés előkészítő anyagok) ésszerű nyilvánosságának biztosításával, valamint politikailag kiegyensúlyozott, szakszerűen működő Felügyelő Bizottság révén.

## 8. A közteherviselés új rendje

**A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP-nek, hogy az egyéni felelősségre, öngondoskodásra, a decentralizációra, a közkiadások hatékonyságának növelésére építő, valamint társadalmi konszenzuson alapuló adórendszer szükségességét képviselje.** Olyan adórendszer (közteherviselési rendszer) mellett álljon ki, amelyben a méltányosság, a társadalmi igazságosság és a szolidaritás elve, valamint az adóadminisztráció (beszedés, ellenőrzés) egyszerűsége, átláthatósága érvényesül a költségvetési újraelosztás (adóterhelés) mértékének fokozatos mérséklése mellett.

*Világos elveket a közteherviselés területén!*

**Méltányos és igazságos az a jövedelemelosztás, melyet a társadalom többsége elfogad,** – más közelítésben az olyan adórendszer, amely a társadalom nagy többsége által támogatott értékekre támaszkodik. A szolidaritás pedig úgy juthat kifejezésre, hogy a közkiadások forrásainak megteremtésében való részvételi kötelezettség jobban terheli azokat, akik magasabb jövedelemmel rendelkeznek.

A Fidesz-KDNP kormánynak mára már szembesülnie kellett azzal, hogy az egykulcsos adó 2011-ben önmagában mintegy 525 milliárd forint bevételkieséssel jár, miközben semmi jele annak, hogy az előnyüket élvező magas-jövedelműek fogyasztása serkentené a gazdasági növekedést. Emellett érvényesül a „szegénységi csapda” kockázat, nem szólva azokról a hatásokról, amelyek az adórendszer igazságosságot javító újraelosztó szerepének elvetése okozott.

A közteherviselésben való részvétel szempontjából kiemelten fontos, hogy a terheket a jövedelmi, a fogyasztási, illetve a vagyoni jellemzők szerint osztják-e el. Az egyes adók más-más módon hatnak a kötelezettek egyes csoportjaira, ezért az eltérő „adótárgyú adónemek választékának” a bővítése önmagában is az arányosság és igazságosság érvényesítésére adna lehetőséget. A Fidesz-KDNP kormány eddigi teljesítménye e tekintetben is sikertelen.

Az egyszerűség, átláthatóság csökkenti a beszedés költségét és megkönnyíti az ellenőrzést, ami mérsékli az adóelkerülést. Az adminisztrációs költségeket és adóelkerülést is figyelembe véve a legújabb javasolt modellek általában az indirekt adók és a jövedelemadók valamilyen kombinációját ötvözik.

Minden adókedvezmény egyúttal – már az adók szintjén megvalósuló – jövedelem-újraelosztást jelent. Azaz állami elosztási rendszerben megjelenő nyílt formák helyett így már az adórendszerben kerül sor az állami juttatásokra, támogatásokra, ami nem csak bonyolultabbá teszi az adórendszert, hanem:

- a tényleges jövedelemcentralizáció és az állami támogatások (jövedelem-újraelosztás) valós mértékét illetően rontja az átláthatóságot, mivel az állami támogatások egy jelentős része rejtve marad;
- a közteherviselésben való részvétel szempontjából is torzulásokat okoz, mivel az adott adónemen belül az

egyes kötelezettek javára juttatott burkolt állami támogatás terheit közvetlenül hárítja át – az arányosság, igazságosság szempontjából egyébként indokoltnál magasabb adóterhek érvényesítésével – a többi adófizetőre.

A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP-nek, kezelje alapelveként, hogy az adók és más típusú közterhek elsődleges funkciója az államháztartás kiadásaihoz szükséges bevétel megteremtése, ezért ne bővítse a prioritásait megvalósító eszközök arzenálját adókedvezmények bevezetésével vagy visszaállításával, ugyanakkor tartsa meg a társadalmi konszenzus alapján elfogadott rendszereket (például családi kedvezmény, béren kívüli juttatások, kisvállalkozások kedvezőbb adózása), azok korszerűsítése mellett.

Az adóterhek csökkentése a József Attila Alapítvány szakértői szerint csak akkor lehetséges, ha:

- a hosszabb távon fenntartható gazdasági növekedéssel elért többletjeljesítmények megalapozzák azt és/vagy
- külső – nem az adósságállományt növelő – tőkebevonással lehet a gazdaság teljesítőképességét, versenyképességét tartósan, hosszabb távon javító beruházásokat, fejlesztéseket finanszírozni, illetve
- az adóalapok szélesítésével és/vagy az államháztartási kiadások csökkentése révén alacsonyabb átlagadó-terher mellett is biztosítható a költségvetés egyensúlyához, a közkiadások finanszírozásához szükséges adótömeg.

A magyar gazdaság és államháztartás – jelen és rövidebb távon várható – állapotára tekintettel az adóterhelés további fokozatos mérséklése csak hosszabb távon, a fenntartható gazdasági növekedéssel elért többletjeljesítmények arányában történhet. Az átlag-adószint csökkentése rövidtávon reálisan akkor vehető számításba, ha az egyes adónemeknél az adóalapok bővülése ellentételezi a kieső bevételeket – ez alapvetően az eltitkolt jövedelmek láthatóvá tételével, a szürkegazdaság fehérítésével érhető el. Mindezek mellett keresni kell – a méltányosság, igazságosság és a szolidaritás elve alapján – az adórendszeren belül feltárható többletforrásokat is, és azokat a versenyképesség, tőkevonzási és -megtartási képesség erősítése érdekében elsősorban a munkakerő-költség terheinek csökkentésére kell felhasználni.

### Igazságtalan az egykulcsos adó

**A József Attila Alapítvány álláspontja szerint az egykulcsos személyi jövedelemadó igazságtalan, növeli a társadalmi különbségeket.** A Fidesz az „azonnali és radikális” adócsökkentési ígéreteit csak az adójóváírás-csökkentésével teljesítette, ez viszont a foglalkoztatottak többségénél a nettó bérek azonnali csökkenését eredményezte. Ennek elkerüléséhez emelni kellett volna a béreket, amire a kormány szankciókkal akarta kényszeríteni a munkáltatókat. Ezzel szemben a „radikális” adó csökkentés azonnal kedvezett a gazdagoknak. A bevezetett családi kedvezményt a valóban rászorult kiskeresetű gyermekes családok többsége nem tudja érvényesíteni, miközben a kedvezményt maximálisan érvényesíteni tudó, kevésbé rászorultaknak az adómentes családi pótlék is ugyanúgy jár. A progresszió visszaállítását indokolja az is, hogy a hatályos törvény szerint „szuperbruttó” 2013-ra megszűnik, ami adóbevétel-csökkentéssel járna.

**A József Attila Alapítvány azt ajánlja az MSZP-nek, juttassa érvényre a társadalmi igazságosságnak megfelelően, hogy azok járuljanak hozzá nagyobb arányban a közterhekhez, akik nagyobb jövedelemmel rendelkeznek.** Ennek megfelelően hosszabb távon is a személyi jövedelmek progresszív adóterhelését tartsa indokoltnak.

A progresszivitást az egykulcsos adó mellé külön szolidaritási hozzájárulás bevezetésével lehet elérni. A munkajövedelmet (azon belül a munkajövedelmek átlagos mértékéig adójóváírással csökkentett) 16%, az 5 millió forintot (évente felülvizsgálandó) meghaladó részt további 16% szolidaritási hozzájárulás terhelje.

Ennek megvalósításához a következőket kell figyelembe venni:

- A jövedelemfüggő adójóváírással (nulla kulcsos sáv) célzottan valósítható meg az alacsonyabb jövedel-

műek kisebb adóterhelése. **Ezért a József Attila Alapítvány ajánlja az MSZP-nek, hogy hosszabb távon is támogassa az adójóváírás intézményét**, olyan mértékkel és jogosultsági határral, amely az alacsony és közepes keresetűek nettó munkajövedelmeivel kapcsolatban biztosítja azok 2010. évi szinthez viszonyított reálértékét.

- Az évente meghatározott küszöböt meghaladó jövedelmek progresszív adóztatásánál abból kell kiindulni, hogy a 2011-re bevezetett egy kulcs miatt a személyi jövedelemadó fizetés rendszere jelentősen átalakult: jóval egyszerűbbé vált az adóelőleg-fizetés, lehetővé vált az egylapos bevallás. Okkal lehet számítani arra, hogy több különböző adókulcs mellett ismét felerősödne a kulcsok különbségére alapozott adóelkerülés. Ezért a küszöböt meghaladó jövedelmek progresszív adóztatására, külön törvény alapján kerül sor. Az küszöböt meghaladó rész szolidaritási adóalaprak minősülne, amely után további, szintén 16% szolidaritási hozzájárulást kellene fizetni.
- A nem munkából származó jövedelmek (kamat, csereügylet, értékpapír-kölcsönzés, árfolyamnyereség, osztalék, ellenőrzött tőkepiaci ügylet, tartós befektetésből származó jövedelem, vállalkozásból kivont jövedelem, ingó és ingatlan értékesítés, vagyoni értékű jog átruházása) esetében is célszerű, ha továbbra is minden jövedelemre megmarad a 16%-os adókulcs, emellett az évi 5 millió forintot (amely szintén évente felülvizsgálandó) meghaladó jövedelmek progresszív adóztatása érdekében további 8%-t kellene fizetni.
- A társadalmi igazságosság érvényre juttatása érdekében javasoljuk, hogy a kisebb keresetű munkavállalóknak az állam támogatásként a maximálisan igénybe vehető mértékig egészítse ki a jogosult részére járó kedvezményt („visszatérítendő adó”). Ne függjön a munkavállaló esetében a gyermeknek nyújtott támogatás a keresettől. Annak érdekében, hogy a kiskeresetű gyermekes családok is igénybe vehessék a támogatás maximális összegét, javasoljuk az elmúlt években hatályos családi kedvezmény rendszerében alkalmazott évi 7.620.000 Ft-os jövedelemhatár fenntartását. Ez azt jelenti, hogy havi 635 ezer Ft-os jövedelem felett fokozatosan csökken az igénybe vehető családi kedvezmény mértéke. Így 1 millió Ft-os havi jövedelem felett már nem jár kedvezmény. A rászorultság hatékonyabb érvényesítésének eszköze lehetne továbbá, ha a kedvezmény érvényesíthetőségi jövedelemhatárának megállapításánál (de csak ennél) az egyébként továbbra is adómentes családi pótlékot is be kellene számítani. Ezzel egyidejűleg szükséges a családi pótlék összegének felemelése.

### *Járulékcsökkentést a munkahelyekért!*

---

A Fidesz-kormány az „azonnali és radikális” adócsökkentés keretében 500 millióig feltételek nélkül 10%-ra csökkentette társasági adókulcsot, miközben széles körben, meghatározott időre ágazati különadókat vezetett be.

Az ágazati különadók viszont ahhoz szükségesek (évente mintegy 360 milliárd Ft), hogy a gazdagoknak kedvező adó csökkentést (évente mintegy 320-350 milliárd Ft költségvetésibevétel-kiesés mellett) végre lehessen hajtani. A fenntarthatóság szempontjából azonban rossz megoldás időszakos válságadókkal finanszírozni hosszú távú adócsökkentést. Az áthárítás következtében a válságadók terhét is a lakosság viseli, amely arányában azokat sújtja legjobban, akik egyébként sem nyertesei az adócsökkentésnek. Nincs érzékelhető jele annak, hogy javulna a magyar gazdaság versenyképessége, vagy csökkenne a munkanélküliség.

A munkahely-kínálat a -keresletnek alig tíz százaléka. A munkahelyteremtés szempontjából a személyi jövedelemadó csökkentésnél jóval hatékonyabb munkaadói járulék-mérséklésre nem került sor, sőt az egyéni nyugdíjjárulék 0,5 százalékponttal emelkedett, illetve tovább akarják emelni 2012-ben. Ezek a lépések nem segítik a munkahelyteremtést. Az 1 millió új munkahely létrejöttének korábbi ígérete a tavaly elfogadott adó-törvény-módosításokban nem párosult olyan intézkedések megtételével, amelyek határozottan serkentnék a munkáltatók többletfoglalkoztatási igényét.

Természetesen minden vállalkozás számára elsődleges, hogy termékeik, szolgáltatásaik piaca bővüljön, mert első sorban ez generálja a munkaerő-keresletet, de a munkaerő költségét meghatározó kiadások érzékelhető csökkenésével is javítható az a gazdálkodási környezet, amelyben a munkáltatók újabb beruházásokról döntenek, így azok létrehozásához, majd működtetéséhez munkahelyeket teremtenek. **A József Attila Alapítvány ajánlja az MSZP-nek a munkáltatói járulék érzékelhető – először mintegy 3 százalékpontos, majd a következő évben újabb 2 százalékpontos – csökkentését, mert ez segítené a foglalkoztatás bővítését a versenyszférában.** Ez a költségvetési hiánycél-tartási követelmények miatt a kiadási oldalon nyilvánvalóan érzékeny beavatkozásokat igényel (például egyes ellátások piacosítását, öngondoskodási szférába terelését). Ennek enyhítésére 50 millió forint felett vissza kell állítani a 19%-os társasági adókulcsot, tekintettel arra is, hogy az 50-500 millió forint közötti adócsökkentésnek semmilyen foglalkoztatást növelő vagy növekedést ösztönző hatása nincs.

A József Attila Alapítvány javasolja azt is az MSZP-nek, hogy képviselje az üzemanyag jövedéki adójának csökkentését az Európai Unióban még elfogadott szintre. Erre akkor kerüljön sor, ha az üzemanyagárak magasabbak a költségvetésben tervezetnél. Ekkor az általános forgalmi adó bevétel is magasabb, és ennek mértékéig automatikusan csökken a jövedéki adó.

A József Attila Alapítvány ugyancsak javasolja az Európai Unió tagállamainak közös döntése alapján, a nemzetközi pénzügyi tranzakciók adójának bevezetését is. A pénzügyi piacok 1990 óta ugrásszerű növekedésen mentek keresztül a világon, így hazánkban is. A világ GDP-je emelkedésének ütemét 4,5-szeresen meghaladó bővülés azonban nem csak pozitív hatásokkal járt, hanem ezzel okolható a közelmúlt pénzügyi- és gazdasági válságának kialakulása is. A pénzügyi kultúra terjedése számtalanszor olyan konstrukciók létrejöttét eredményezte, mely mögött már nem érzékelhető a valóságos gazdasági esemény, a kockázatok értékelése bizonytalanra vált, a túlzott likviditás felelőtlenségre csábított.

Az állam szabályozó funkcióján keresztül olyan versenysemleges, de az irreális bővülés elé korlátokat állító megoldást tud alkalmazni, amely megfontolásra készíti a piaci szereplőket. Ez az eszköz a nemzetközi pénzügyi tranzakciókat – bizonyos kivételektől eltekintve – terhelő adó. Az adóztatásnak azonban nem pusztán a pénzügyi piacok kordában tartása a célja. Könnyen belátható, hogy a reálszféra szempontjából is fontos, hogy a befektetéseken, beruházásokon a hitelműveleteken keresztül tartósan így biztosítható a megfelelő árazású forrás, ami válságjelenségek hatására sem szűkíti be vagy szünteti meg a prosperáló vállalkozások számára a szükséges likviditást.

Természetesen az állami szféra számára is előnyös ez a megoldás. Nem egyszeri vagy átmeneti bevételi forrást teremt, mint például a bankadó a költségvetés részére, hanem hosszútávon biztosít fontos gazdasági- és társadalom-politikai célokra felhasználható előirányzatokat. Európai Unió szinten mintegy 57 milliárd euró összegre tehető évente ezen adóból az összbevétel, melyet országonként  $\frac{3}{4}$  részben a nemzeti költségvetésbe kerül,  $\frac{1}{4}$  részben pedig egy közös alap bevételévé válik.

Összességében az adó bevezetésével olyan tartós konstrukciót hoznánk létre, mely egyidejűleg óvja a pénzügyi piacokat, ösztönzi a reálgazdaságot, stabil állami bevételeket generál más fontos társadalmi célok finanszírozásához.

#### *A társasági adóalapok egységesítése előnyös hazánk számára*

---

A Fidesz-KDNP kormány nem csatlakozott az EU-23-ak hat pontból álló versenyképességi paktumához. A kormányzat a hat pont közül az egyiket, a vállalati társasági adóalapok szabályainak EU-szintű egységesítését és konszolidálását kifogásolta azzal az érveléssel, hogy ezzel csökkenne a nemzeti szuverenitásunk.

**A József Attila Alapítvány szakértői szerint a társasági adóalapok egységesítése előnyökkel járna hazánk számára:**

- Adminisztrációs könnyebbséget jelentene a több országban is tevékenységet folytató vállalatok számára, ugyanis így nem lenne szükséges minden egyes ország adószabályait, kedvezményrendszerét külön-külön megismerni, és nem lenne szükséges minden országban külön könyvelő cégeket alkalmazni. Az adminisztratív tevékenységből felszabaduló erőforrásokat pedig a valódi termelő tevékenységre fordíthatnák a vállalatok.
- Ha egységes lenne a társasági adóalapok meghatározásának módszertana, valamint uniós-szinten konszolidálva lennének az adóalapok, akkor az anyavállalatok sokkal jobban átlátnák az országhatárokon átnyúló leányvállalatok üzleti tevékenységét, és ez javíthatná az üzleti döntéseket és a termelékenységet is.
- A nemzeti adóhivatalok is képesek lennének jobban követni a vállalati hálózatok közötti ügyleteket, így csökkenhetne az exportált és importált termékek transzferáiraival való trükközés esélye is, azaz csökkenhetne a szürkegazdaság. (Ha ugyanis az adóalapok különbözők, akkor a vertikálisan integrált vállalatok a belső áraikat a piaci áraktól eltérve úgy határozhatják meg, hogy a nyereség azokban az országokban keletkezzon, ahol az adóalap-számítás számukra kedvezőbb és alacsonyabb a társasági adó terhe.)
- A nemzeti szuverenitás nem szűnne meg azáltal, hogy az adóalapok egységesednek, ugyanis a paktum értelmében az adókulcsok továbbra is nemzeti hatáskörben maradnak.

# Szemléletváltás a magyar agráriumban

## Javaslatok a magyar baloldal mezőgazdasági és vidékpolitikájához

Magyarország különösen jó természeti adottságokkal rendelkezik a mezőgazdaság (állattartás, növénytermelés, erdőgazdaság, halászat és kapcsolódó részek) területén. Ennek kihasználására és mozgósítására a mezőgazdaság és vidékfejlesztés erőteljes szervezése indokolt. Ennek része az együttműködésekben alapuló mezőgazdasági termelő, értékesítő, szolgáltató és egyéb vállalkozások és különösen a szövetkezők ösztönzése. A mezőgazdaság a magyar gazdaság nagy tartaléka, erőforrása. A bedolgozás, háztáji gazdaság, házi állatnevelés, közvetlen piaci értékesítés, falusi és települési szocializáció jó hagyományait érdemes felfrissíteni, felkarolni. A mezőgazdaságban elengedhetetlen a termelés – feldolgozás – forgalmazás értéklánc átfogó (egy kézben tartott) megszervezése, a szolgáltatásban az ügyfél számára a teljes szolgáltatási paletta közvetlen (nem közreműködőkön keresztül) kialakítása, a közvetítő hálózatok és láncok minimalizálása mind az értéktartalom növelését szolgálják.

## I. INNEN INDULUNK

### 1. Az agrárium helye, szerepe a nemzetgazdaságban

A József Attila Alapítvány szakértői szerint a magyar gazdaságban a jövőben is kitüntetett szerepe, helye lesz a mezőgazdaságnak. Nem elsősorban abból a viszonylagos, bár nem elhanyagolható szempontból, hogy az ágazat – számokban kifejezve – mennyiben tud hozzájárulni a hazai GDP-hez. Ez a mutató ugyanis nagyban függ attól is, hogy a nemzetgazdaság többi ágazata hogyan teljesít. Tény, hogy a tágabb értelemben vett ún. „agrárüzlet” részesedése a GDP-ből meghaladhatja a 20%-ot is. Másról és többről van szó. Adottságainkból következően az a feladat és kötelesség hárul rá, hogy a hazai lakosságot lehetőleg olcsó, jó minőségű és biztonságos élelmiszerrel lássa el az év minden napján. Ezen túlmenően okszerű elvárás, hogy a hazai igények kielégítése mellett az exportpiacokon is helytálljon kivételes ízvilágú, beltartalmi értékű termékeinkkel. Magyarországon ez elsőszámú gazdasági, politikai kérdés. Ebben évtizedek óta konszenzus van, rendszerektől függetlenül.

#### *Elvárások a mezőgazdaság egészével szemben*

A József Attila Alapítvány szakértői szerint egyidejűleg kell eleget tennie számos nemzetgazdasági és társadalmi elvárásnak:

- Biztosítja az alapanyagok előállítását.
- Döntően hazai, megfizethető, élelmiszerbiztonsági szempontból kifogástalan termékekből biztosítja a lakosság folyamatos ellátását.
- Hozzájárul az exporthoz.
- Ésszerű mértékben veszi ki a részét a vidéki, falusi foglalkoztatásból.
- Hozzájárul az energiatermeléshez (a „mindent hasznosítani kell” elvének maradéktalan érvényesítése).
- Részes a zöld gazdaságnak, vízgazdálkodásnak (környezetkímélő gazdálkodás, öntözés révén).
- Alkalmas arra, hogy az ágazat valamennyi szereplője számára tisztességes megélhetést és társadalmi megbecsülést biztosítson.

A termelés modernizációjával együtt növeli a kibocsátást, amelyhez az élelmiszer-feldolgozás fejlesztése mellett a termelők, feldolgozók, kereskedők szoros együttműködésére van szükség. Az új integrációk kialakításában az államnak jelentős szerepet kell vállalnia. Támogatnia szükséges:

- a munkaintenzív ágazatok fejlesztését, ez jellemzően a kertészeti termelést, annak valamennyi ágazatát foglalja magában.
- Kiemelt ágazatként kell kezelnie az állattenyésztést. A növénytermesztés és az állattenyésztés korábbi 50-50%-os aránya jelenleg 65-35%. A közvetlen támogatások - ami a legnagyobb tétel volt és marad is a Közös Agrárpolitika büdtségében - elsősorban a földterülethez kapcsolódnak. Az állattenyésztéshez ezek a támogatások csak kiegészítő jelleggel kötődnek. Uniós forrásból a technológia-fejlesztéstől és egyes állattjóléti céloktól eltekintve eleve csak azokra a területekre juthat pénz, ahol valamilyen közfeladatot is ellátnak a szűken vett termelési funkció mellett. Ilyen például a tájgazdálkodás és élőhely védelem részeként az elhagyott legelők rendbetétele, aminek a juhászat és a szarvasmarhatartás lehetne a nyertese. A hatás már most érződik: az elmúlt években a húsmarha esetében érdemi állatlétszám-növekedés volt jellemző hazánkban is.
- Pénzügyi források optimalizálásával a foglalkoztatást lehet növelnie. A strukturális alapok forrásait a vidéki kis-és középvállalkozások számára kell biztosítani, amelyek meghatározó szerepet játszanak a vidéki, falusi foglalkoztatásban)

### Hozzá kell nyúlni a tabukhoz is

Abban már nincs egyetértés, hogy kik, hogyan és főleg milyen áron vehetnek részt a mezőgazdaság sokrétű feladataiban.

**A József Attila Alapítvány szakértői szerint az ágazat jövőbeni pozicionálása szempontjából megkerülhetetlen néhány politikai értelemben rendkívül érzékeny kérdés bátor felvetése és megválaszolása, tabuk nélkül: a kistermelők, az őstermelők, a családi gazdálkodók szerepéről, rendezetlen státuszáról; az agrárfoglalkoztatás perspektíváiról és a fekete foglalkoztatásról, a kedvezményekről, közteherviselésről van szó.** Olyan megoldandó kérdésekről, amelyeket súlyos teherként cipelünk magunkkal. Amelyek éppen megoldatlanságuk okán egyrészt elviszik az energiákat a földbirtok politika, a vízgazdálkodás, az öntözés, a környezettudatos gazdálkodás, a korszerű energiatermeléshez való hozzájárulás teendőitől, másfelől hovatovább veszélyeztethetik az alapfunkciót, az alapanyag- és élelmiszertermelést.

## 2. A rendszerváltás óta napjainkig – A politika keresztjében

A mezőgazdaság helyzete, szerepe megváltozott

A magyar mezőgazdaság ma már csak 75%-át adja az 1989 előtti termelésének, a foglalkoztatottak száma az 1989 évi 676 ezerről 170 ezerre csökkent. Nagyüzemek sora tűnt el, vagy ment tönkre velük együtt süllyedt el csaknem 1,5 millió kisüzem is. Ebben alapvetően szerepet játszott az ágazat szétzilálása a rendszerváltás első éveiben, a termelés integrációk megszüntetése, a gyakran felelőtlen privatizáció, a hagyományos piacaink feladása. Nem jobb a helyzet az egyéni mezőgazdasági termelőket illetően sem: számuk kb. 567 ezer, csaknem fele a 10 évvel ezelőttinek.

A magyar mezőgazdaság sebezhetőségét jelzi, hogy a termelés eredményessége – nagyrészt az időjárás függvényében – évről évre erősen változik. 2004-ben a növénytermesztésben újra sikerült elérni a rendszerváltás megelőző termelési csúcst, de 2000, 2003 és 2007 is nagyon gyenge év volt, amikor az agrártermelés szintje alig haladta meg az 1993-as mélypontot; – az ágazat 2007-es eredménye a húsz évvel korábbinak csupán a kétharmadát érte el. Az élőállatok és állati termékek termelése a rendszerváltás óta egyharmadára esett vissza.

Ezek a tényadatok kellő alapot szolgáltatottak ahhoz, hogy ma már a magyar agráriumról jószérivel csak, mint nagyon költséges, válságot válságra halmozó ágazatról szokás beszélni. Ezt az egyébként hamis közvélekedést különösen a jobboldali, konzervatív politikai erők eszközökben nem válogatva tudatosan gerjesztették, erősítették. Politikai céljaik eléréséhez ezt a rendkívül szenzitív területet szemelték ki, politikusaik és a hozzájuk kötődő érdekvédelmi szervezetük egyetlen nap nyugalmi állapotot sem engedélyeztek az ágazat számára.

Ez mára úgyszólván maradandóbb károkat okozott az ágazatnak, közvetve az országnak, mint az a veszteség, amit az agrárium az elmúlt 20 esztendőben elszenvedett. Szembe kell nézni azzal, hogy a szocialista-liberális kormányok eddig nem tudtak a jobboldal szellemi rombolásával szemben hatékony eszközöket bevetni.

### Fejlődés helyett káros berendezkedés a válságtűrésre

---

A következmény rendkívül súlyos: az ágazat szereplői ugyanis láthatóan a válságmegoldó képesség fejlesztése helyett lényegében a válságtűrés, a túlélés praktikáira rendezkedtek be. További számításba veendő következményként kell említeni azt is, hogy a gazdálkodók együttműködést legfeljebb csak a tevékenységükhöz szükséges támogatási források megszerzése érdekében vállalnak a politikai erővel, az agrárium fontosságához képest méltatlanul gyenge érdekérvényesítő képességgel rendelkeznek, társadalmi elismertsége messze elmarad valós teljesítményétől.

**A József Attila Alapítvány szakértői azt ajánlják az MSZP-nek: tegye minden érintett résztvevő számára egyértelművé, hogy a kibontakozáshoz, az érdemi megoldásokhoz szemléletváltásra van szükség.** Az ugyanis bizonyossággal látható, hogy az agrárium, az élelmiszertermelés jelentősége a következő évtizedekben kiemelt fontosságú lesz világszerte. Tradicionálisan Magyarországnak változatlanul kitüntetett helyet kell és lehetséges elfoglalnia az igények kielégítésében.

## 3. Versenyben a világgal

### *Jó adottságok ellenére mégis lemaradásban*

---

A tények azonban azt mutatják, hogy európai versenytársaink minden téren előttünk járnak. Nem csak a hazai földjeink sikerágazatainak minősített búza- és kukoricatermesztésben. Kertészetben, állattenyésztésben, szervezettségben, innovációban, technológiában, termelékenységben, piacszerzésben és főleg kutatásban – messze távol tőlünk. Többnyire nem is bírjuk fölmérni a hátrányunkat. A kérdés az, mekkora a lemaradásunk, vagyis mekkora hátrányt kellene leküzdenünk ahhoz, hogy ne a „futottak még” kategóriájában emlegessenek bennünket? Hogy ne elszenvedői, hanem haszonélvezői legyünk a globális kihívásoknak?

A legnagyobb a lemaradásunk a fejekben van. A korparancsok megértésében és elfogadtatásában. Jellemző, hogy például a termelékenységet - amely a jövedelmezőség fontos eredője – a Fidesz-KDNP kormány nyolcvanoldalas agrárstratégiája egyetlenegyszer említi, akkor is irigykedve, hogy bezzeg másutt. **A József Attila Alapítvány szakértői szerint az ágazat ma a teljesítőképességének legföljebb harmadát nyújtja.** Nemcsak a fő termények hozamával vannak gondjaink, hanem a többivel is. Gondjaink vannak az állattenyésztéssel és a kertészettel, az alapanyaghiánynak kiszolgáltatott feldolgozóiparról nem is beszélve.

### *Nem csak a támogatáspolitikára a kérdés*

---

Közkeletű érv, hogy versenytársainknak azért jobbak a lehetőségei, mert ott az uniós támogatások is teteme-sebbek. Ez részben igaz. Ám hogy a támogatások ma még némileg alacsonyabb szintje mennyiben járul hozzá a gyengébb eredményeinkhez, az már vitatható. Az elmúlt időkben évente nagyjából ötszázmilliárd forintos

dotációt kaptak a gazdák, többségében az unióból. 2010-ben ez az összeg már 613 milliárd forintra rúgott. Ma jószerivel ez a hatalmas összeg tartja életben a kb. 160 ezer gazdálkodót. A soha nem látott bőségű támogatások, a százmilliárdos uniós dotációk kétségtelenül sokat javítottak a színvonalon. A tetemes szubvenció önmagában nem tudta megoldani a gyökeres gondokat. Helyenként még konzerválta is a magyar agrárvilág struktúráját, ami azzal a következménnyel járhat, hogy a jövőben sem lesz velünk gondja az élvonalnak.

A támogatások további negatív hatása, hogy nehezen kezelhető jövedelemkülönbséget teremt a vidéken élők között. Ma az a jellemző, hogy a támogatások falvanként 3-4 gazdálkodó családhoz kerülnek, a többiek, pedig nem kapnak semmit sem. A gazdálkodóknak a támogatásból helyben irritáló mértékű luxuskiadásokra is kerül, a többieknek a napi megélhetés is súlyos gondot jelent. A támogatásokhoz nem kapcsolódik a szolidaritást erősítő elvárás, sőt éppen ezek a támogatások teszik lehetővé, hogy egyre kevesebb élőlétszámra legyen szükség.

#### *Innováció és szolidaritás – egyszerre*

Nyilvánvaló, hogy a versenyképesség javítása összetettebb kérdés annál, hogy azt csak a támogatások mértékével legyen megítélhető. Ha a például egy holland gazda elmarad a kor színvonalától, akkor tönkremegy. Ezért életbe vágó számára az állandó megújulás, a korszerű technológiák gyors fogadása. Az innováció. Ezt az MSZP kormány felismerte, ezért is született az a döntés, hogy az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program forrásainak lehető legnagyobb részét az ország a technológiai lemaradásnak a csökkentésére fordítsa.

Jogosnak tűnik az a társadalmi elvárás, hogy csak az a gazdálkodó maradjon talpon, aki fejleszteni tud, aki innovációra, korszerű menedzselésre képes, a versenytársakat pedig a világ legfejlettebb üzemeiben fedezi föl. A többinek – és ők pár százezren lesznek – más jövedelemforrás kell felajánlani. Számukra az agrárkapu bezárul.

## 4. Hazai termelési, értékesítési viszonyok

### *A termelékenység-növelés és a kistermelői érdekek ellentéte*

A József Attila Alapítvány szakértői szerint a mostani termelési, értékesítési viszonyok változatlanul hagyásával elegendő termék belátható időn belül nem lesz (jelenleg sincs), mert a célt csak a világ, élenjáró technológiáival lehetne elérni, azokat pedig a meghatározó kistermelés nem tudja fogadni. A kistermelő ugyanis képtelen előteremteni a termelési cél eléréséhez nélkülözhetetlen technológiát, például az öntözés feltételeit. Másrészt piaci tényezőként fellépő szerveződésekre lenne szükség, aminek már a gondolatát is akadályozza a szektort jellemző feketegazdaság. Az ellenállás oka az is, hogy valószínűleg megszűnne az adómentessége.

Egész ágazatok gazdái panaszkodnak, hogy nincs piac, hogy nem tudják eladni a termékeket, rengeteg az import. Ami elveszi a gazdáink piacát, jövedelmét. Ez túl egyszerű magyarázat lenne, ha nem tudnánk, hogy Hollandiában a hallatlan teljesítményű saját mezőgazdaság ellenére az egy főre jutó élelmiszerimport a miénkénél a nyolcszorosa! A valóság az, hogy nálunk még mindig egyenként kívánnak eladni a gazdák. Eszükbe sem jut, hogy például feldolgozóüzemeket kellene venni – közösen. Persze, egy szövetkezeti feldolgozó azt is jelentené, hogy a kockázat immár a gazdáké lenne. A saját üzemével aligha vitázhatna az áron. Inkább vegye meg a gyár a terményét, és ott adja el, ahol akarja, és annyiért, amennyiért megveszik.

Ha mégis baj éri a termelőt, aszály, vízkár, fagykár, bármi, akkor a „megmondóemberek” (lásd MAGOSZ) leckéztetik a minisztériumot, hogy a támogatás elkerülhetetlen, mert a gazdák elúszott a jövedelmük. De néha még kár se kell. Emlékeztet az ipari almáé. A világpiacon hihetetlenül magas készletek halmozódtak föl almakonzentrátumból. Emiatt az árak padlóra kerültek. Tudható volt, hogy így lesz. A Fidesz-KDNP-FKGP kormány alatt mégis évi ezer hektárjával telepítették az almáskerteket. És jöttek a tárgyalások: valamit tenni kell,

mert az öt-hat forintos almaár nem fedezi a termelés ráfordításait. Az uniós szabályok szerint azonban ilyen dotációt adni a legszigorúbban tilos (óriási az alma-túltermelés Európában, csak a kivágás volt támogatható).

### *Nem megy az eladás – az egyik legnagyobb gond*

**A József Attila Alapítvány szakértői komoly gondnak tartják, hogy nem tud eladni a magyar gazda.** A piacszerzés intézményei nálunk még gyerekcipőben sem járnak, holott virágzóbb tájakon évszázados múltjuk van. Ez a hatékony intézmény nem más, mint a termelés és értékesítés integráltsága. Magyarországon se kedv, se képesség a korszerű termelői értékesítő szervezetek, integrációk megalakítására.

Egy sincs az országban, amely e minősítést kiérdemelné. Amelyik egyetlenként esélyes volt – a Mórakert –, az felszámolás alatt van. Ami nagyobb baj azonban, hogy a Mórakert vezérletével komoly állami segítséggel létrejött DATÉSZ (ami a TÉSZ összefogásával létrejött ún. másodlagos szervezet) is a csőd szélén áll. A Fidesz-KDNP kormány elhibázott döntéseinek következtében a több mint 4 milliárd forintos árbevételű produkáló cég ma már alig 300 millió forintot forgalmaz. Pedig ez a nagyság volt az, amivel már be lehetett törni az áruházláncok piacára, azaz közvetlen termelői áruval lehetett megjeleni. Vagy sikerül megmenteni, vagy a napkori székhelyű SZEMA, a Szabolcsi Első Magyar Agrárborze sorsára jut, amit több mint ötszázmillióval szubvencionált a kormányzat, aztán a felszámolás szomorú sorsára jutott.

Sajnálatos, hogy a korszerű szervezeteket a Fidesz-KDNP kormány nem támogatja. Ehelyett a belső piac anakronisztikus forszírozását és irracionális védelmét, az archaikus viszonyok pátyolgatását látjuk. A múlt konzerválását.

## 5. Az második Orbán-kormány agrár- és vidékpolitikai tevékenységének értékelése

### Felkészületlen és káros kormányzati politika

A kormány tevékenységét, mint az élet többi területén, a halogatás, az eseményekkel való sodródás jellemzi. Az üres szlogenek és a valóság már-már fényévekre került egymástól. Jól jellemzi ezt a kormány eddigi legszimbolikusabb intézkedésének – az egykulcsos adó bevezetésének – hatása. A szlogen egyszerű és világos: vidéken, a mezőgazdaságban fognak tömegesen munkahelyeket teremteni. Ehhez képest az új adórendszer mélyütés volt az ágazat szereplőinek. Vidéken a minimálbér és az ahhoz közeli fizetés a valóság és nem könyvelési trükk. Ennyit bír el a mezőgazdaság mai jövedelmezősége.

A kormány beavatkozásának kettős a hatása: érzékelhető fizetéscsökkenés az egyébként is alacsony keresetű munkavállalóknál, vagy versenyképességet tönkretévő erőn felüli béremelés a cégnél. Napnál is világosabb, hogy egyik sem a munkahely teremtés irányába, sokkal inkább a rombolás irányába hat. Ezt csak tetézi, hogy a legnagyobb foglalkoztató társas vállalkozások ellen ideológiai offenzívát indítottak, folyamatos fenyegetésekkel lehetetlenítik el a kiszámítható üzleti környezetet. Az egyik legjelentősebb foglalkoztatással bíró állattenyésztésben pedig nem lépik meg a szükséges lépéseket. És itt nem kizárólag – az ellenzékben még követelt – élelmiszer ÁFA csökkentéséről van szó, hanem olyan lépésekről, amelyek saját hatáskörben, költségvetési forrás nélkül meghozhatóak lennének: szerkezetátalakítási támogatás nyújtása, vagy a történelmi bázisjog kialakítása, hogy esély legyen az állattartáshoz kapcsolódó uniós támogatások 2013 utáni megtartására. Ennek elmulasztása azzal a következménnyel jár, hogy a magyar termelők jelentős forrásokat veszíthetnek a következő években.

A Vidékfejlesztési Minisztérium a gondok valós kezelése helyett, a szimbolikus ügyekre koncentrált:

- a földtörvény módosítása, de az állam elővásárlási joga csak egy szimbolikus lehetőség, források nélkül;
- a termelők földhöz juttatásának folyamatos ígérete;

- az ún. kistermelői rendelet, amely rosszabb lett, mint volt, hisz az értékesítés lehetősége 30 kilométerre szűkült a korábbi régiós korláttal szemben. A Magosz szociális bolthálózata a végnapjait éli, nincsen több helyi áru és árus a piacokon, bizonyítva, hogy elhibázott volt a jogszabály módosítás;
- a másodlagos élelmiszer ellenőrzés, amely a hazai áruk piacra jutását nem segítette elő, viszont napirenden tartotta a multi-és külföldellenes hangulatot.

A kommunikációval ellentétben lényegesen csökkent az agrár, és vidékfejlesztési források összege. A 19 milliárd forint elvonása az egyébként is forráshiányos ágazatot lehetetlen helyzetbe hozta. További milliárdos elvonást jelenthet az árfolyamkockázat elhibázott számítása. A Fidesz-KDNP kormány becsapta a termelőket, hiszen az uniós források átcsoportosításával, a nemzeti forrásokat csökkentették. Ez azért átverés, mert a gazdákkal történt korábbi megegyezés szerint ugyanis a növénytermesztésből átcsoportosított forrásokat az állattenyésztési támogatások növelésére kellett volna fordítani. Nem jobb a helyzet az uniós források lehívása körül sem. Érdemi kifizetés nem történt, az elbírálásra váró 150 milliárd forint fejlesztési igény lóg a levegőben, ez az UMVP végrehajtásában később problémákat fog okozni.

### Szétvert agrárigazgatás

Az igazgatás átszervezésénél, a legnagyobb hibát sikerült megakadályozni, azt, hogy az Európai Unió kifizető ügynöksége egy értelmetlen beolvasztás után hosszú időre működésképtelenné váljon. Ez a döntés ugyanis akár egy évre is lehetlenné tette volna a termelőknek járó támogatások kifizetését.

Az intézményi összevonás az agrár-szakigazgatás esetében már korábban megtörtént. Most ezt újra szét-szedték. Ennek kapcsán az agrárigazgatási területen dolgozók jelentős jövedelemcsökkentést szenvedtek el. A döntést elszenvedők, csak homályos ígéreteket kapnak a probléma kezelésére. Az esetleges dolgozói reklamációkat lehetlenné teszi az időközben alkotmányellenesnek nyilvánított, indoklás nélküli kirúgásokat lehetővé tevő jogszabály módosítás. A földrajzi név bizottság tagjainak elbocsátása, majd az eddig kiváló szakmai munkát végző testület megszüntetése üzenet a munkatársaknak, hogy aki nem áll be a sorba, annak nincs keresnivalója ebben a rendszerben. A tömeges elbocsátások illetve a megfélemlítések miatt a Vidékfejlesztési Minisztérium képtelen a felmerült problémákra megfelelő válaszokat adni.

Az intézményi források brutális zárolása miatt: a hivatalok hatósági szolgáltatóból pénzbehajtóvá váltak, hogy fedezzék kiadásait. Az elmúlt évek vízügyi katasztrófái után pedig különösen érthetetlen, hogy a zárolás legnagyobb vesztese a vízügyi terület. Az esélyét is eljuttassa a Fidesz-KDNP kormány ezzel, hogy meg lehessen előzni a további károkat. A fenti témát még súlyosabbá teszi, hogy a kormány cserben hagyta az elemi kárt szenvedett termelőket is, nem egészítette ki a kárenyhítési kasszát.

A helyzet súlyos, nem egyszerű a gondok kezelése. Az eddig született illetve halogatott döntések nem javítottak, sőt inkább rontottak az egyébként is rendkívül nehéz helyzetben lévő agrárágazat, ezen keresztül a magyar vidéken élők helyzetén. Azonban a Fidesz-KDNP kormány nem az egységet keresi, hanem ezen a területen is a politikai zsákmányszerzés vezérli. Az agrárkamrai rendszer átalakításával beerőteti a politikát a gazdálkodók mindennapjaiba, százmilliókat költ szaktanácsadás helyett kamarai választásokra.

## 6. A Közösségi Agrárpolitika (KAP) várható fejleményei

### Csökkenő uniós agrártámogatási tervek

Az Európai Bizottság képviselői június végén jelezték először, hogy az uniós költségvetés jelentős részét kitevő mezőgazdasági kiadások a következő hét éves – 2014-2020 közötti – költségvetési időszakban nagyságrendileg

a jelenlegivel megegyező mértékű, 371,7 milliárd eurót tesznek majd ki. Ez a teljes tervezett költségvetés 36,2 százaléka, ami a közös agrárpolitika költségvetési részesedésének jelenlegi 40 százalékos szintje mellett számottevő aránycsökkenést jelent. A fenti összegből a Bizottság előrejelzése szerint az első pillérben 281,8 milliárd euró jut majd a közvetlen támogatásokra és piacsegítésre. További rossz hír a mezőgazdaságban dolgozó vállalkozások számára, hogy a közös agrárpolitika teljes reformját követően, várhatóan több tagország is (köztük az Egyesült Királyság és Svédország is) az agrárköltségvetés erőteljes megnyírbálását szorgalmazza majd.

**A KAP várható változásai a József Attila Alapítvány szakértői szerint arra kell, ösztönözze a gazdákat, hogy keressék azokat az eddig fel nem ismert bevételi forrásokat, ahol akár többlet befektetés nélkül is értékesíthetik a korábban értéktelennek tartott melléktermékeket is.** A folyamatosan változó piaci feltételek mellett ugyanis kiemelt előnyökkel jár, ha egy agrárvállalkozás olyan stabil cégekkel tud kapcsolatba kerülni, amelyek 10-15 évre biztosítani tudják a vállalt feltételeket, korrekt módon és időben fizetnek a megtermelt alapanyagért. Ráadásul mindezt úgy tehetik meg, hogy nem „zsákmányolják ki” végleg a területet, hiszen az elégetett növények hamuját visszajuttatva a földbe, az megőrzi termőképességét később más növényi kultúrák számára is biztosítva a megélhetést a területen. Fontos szempont továbbá, hogy az energianövények, így az energianyár, vagy a *miscanthus* termesztése optimalizálja a meglévő munkahelyek kihasználtságát: a betakarítás, vagy az ültetvény karbantartása akkor végezhető el, amikor más szántóföldi munkák véget értek, így az eddig holt idénynek számító hónapokban is munkát és megélhetést biztosít a családoknak.

Speciális jellemzője a jelenlegi európai közvetlen támogatási rendszernek, hogy más rezsim működik a régebbi tagállamokban, és más a 2004-ben és 2007-ben csatlakozókban. Ez utóbbi országokban lehetővé tették egy egyszerűsített rendszer alkalmazását (SAPS), azzal, hogy fokozatosan át lehet és kell állni az EU15-ben működő szisztémára (SPS). Van olyan új tagállam, ahol az átállást már megtették.

#### Az SPS rendszer főbb jellemzői

Az SPS rendszer főszabályként a támogatást elválasztja a termeléstől, annak érdekében, hogy a támogatással ne befolyásolják a termelő döntését abban, hogy éppen miből mennyit termel, hanem azt a piac határozza meg. A szétválasztást úgy érik el, hogy minden termelőre meghatároznak egy történelmi bázisidőszakot, majd az abban az évben kapott támogatás alapján kalkulálódik a támogatása a későbbi években, függetlenül attól, hogy éppen mit termel. A szisztéma hátrányai közismertek. Egyrészt könnyen kijátszható, hiszen valaki teljesen le is építheti a termelését, ennek ellenére inaktív termelőként is kaphatja a támogatást (erre használják angolul a találó „sofa-farmer” megnevezést). Másrészt befagyasztja a piacokat az új belépők kizárásával. Ezeket a problémákat a szabályozó is érzékeli, és változatos módon, a részleges termeléshez kötéssel, az új belépőknek fenntartott nemzeti támogatási tartalékkal, vagy az aktív termelő definíciójával próbál tenni ellenük.

A fenti problémák ellenére az SPS rendszer alaplogikája nem néhány brüsszeli bürokrata agyszüleménye, hanem a világgazdaság globalizációjából fakadó tényszerűség. Európa mára elsősorban ipari hatalom, ennek megfelelő érdekeket képvisel a világkereskedelmi tárgyalásokon. Az ipari termékek előtti kereskedelmi akadályok lebontása érdekében az EU tárgyalói eddig is hajlandóak voltak feláldozni mezőgazdasági érdekeket. Mivel az ipar és mezőgazdaság jelentősége várhatóan nem fog átrendeződni a kontinensen, ezen a téren radikális változás nem várható.

Így aztán az SPS mögött meghúzódó szétválasztott támogatás és termelés az a megoldás, ami kielégíti a kereskedelmi partnereket (mert az adott év termelését és az annak eredményeként a piacon megjelenő mennyiséget nem befolyásolja a támogatás) és könnyebben eladható a termelőknek, mint a támogatások pusztá leépítése. A vita a tagállamok és gazdaságok közötti elosztásról az SPS logikája által szabott kereteken belül zajlik. Ahogy a Bizottság dokumentuma fogalmaz a 2014 utáni Közös Agrárpolitika alapjáról: „Az alapjövedelem támogatása az

alapvető, termeléstől függetlenül tett közvetlen kifizetések révén”. Lényegét tekintve a termeléstől elválasztott közvetlen kifizetések fogják az EU támogatáspolitikájának az alapját jelenteni 2014 és 2020 között is.

## 7. A magyar SPS-vita következményei

### Szükség van az SPS-re

Az MSZP kormány, bár a jelenleginél még kevesebb információval rendelkezett, de a tendenciákat értve amellett érvelt, hogy az SPS rendszert minél hamarabb vezessük be. Abból a realista megközelítésből indult ki, hogy a 2014 utáni rendszer valószínűleg a már SPS-t alkalmazó (jellemzően) régi tagállamok számára fog kedvezőbb átmeneti rendelkezéseket hozni, jobb tehát velük „egy klubban” lenni. A bevezetés melletti másik érv az volt, hogy az SPS rendszer bevezetése garantálja hosszabb távon is az állattartók támogathatóságát. Jelenleg a 2004-től működő nemzeti kiegészítő támogatás („top-up”) teszi ki a juhászatnak, a húsmarha tartóknak és a tejágazatnak folyósítható juttatások legjelentősebb részét. Ám a „top-up” hamarosan megszűnik, mert a csatlakozási szerződésben foglaltaknak megfelelően fokozatosan nő az EU-ból érkező támogatás, és az „kiszorítja” a nemzeti kiegészítést.

**A József Attila Alapítvány szakértői szerint előbb-utóbb kötelező lesz bevezetni az SPS-t, azonban ha ez, akkor történik meg, amikor már nem lesz kiegészítő támogatás, akkor nem képződik állattartáshoz kapcsolódó történelmi bázisjogosultság a gazdálkodóknak.** Bázisjogosultság nélkül pedig támogatást sem kaphatnak az SPS bevezetése után. Így a garantált állattartáshoz kapcsolódó támogatást az jelentette volna, ha addig bevezetésre kerül az SPS, amíg van nemzeti kiegészítő támogatás, azaz van biztos bázisképzés is.

### A most kormányzó erők ellene voltak

A Fidesz és a KDNP ellenzékben határozottan ellenezte az SPS bevezetését. A jobboldal azzal érvelt, hogy a földtulajdonosok rosszul járnának az SPS bevezetésével, mert a támogatási jog a termelőkhez kerülne, akiknek így javulna az alkupoziójuk a bérbeadókkal szemben. A köztársasági elnök kezdeményezésére az ügyben egy időben elhúzódo alkotmánybíróági eljárás is indult. Ekkor több szakmai szervezet kérte, hogy rendelettel vezessék be az SPS-t, de a politikai konszenzus hiányában a szocialista kormány ezt a döntést nem vállalhatta.

A Fidesz-KDNP kormány érzékelte, ha nem vezeti be az SPS-t ezzel milyen súlyos feszültséget idéz elő az állattartásban, ezért egy úgynevezett szerkezetátalakítási támogatást fognak bevezetni a juhászat- és húsmarha ágazat számára. Mindazonáltal az újonnan bevezetett támogatás mellett is rosszabb helyzetbe kerülnek az állattartók. Egyrészt csökkenni fognak a támogatási összegek, ami a tejágazatot érinti a legsúlyosabban, másrészt a most bevezetendő rendszer teljesen kizárja az új belépőket, például a fiatal gazdákat (az SPS erre adna lehetőséget, még ha korlátozottan is). De a legsúlyosabb probléma mégis az, hogy jellegénél fogva ez egy átmeneti támogatás, azaz hosszabb távon nem lehet alapja a támogatási bázis képzésének.

### Tisztázatlan magyar pozíció SPS ügyben

Tovább színezi a képet, hogy míg az SPS (korlátozottan és szigorú szabályok mellett) engedi a termeléshez kötést, addig a bevezetni kívánt új támogatás teljes egészében történelmi bázisalapú lesz abban az átmeneti időszakban, ameddig egyáltalán adható. Tehát amíg a jelenlegi „top-up” és az annak a bázisán létrehozható támogatás egyes elemeiben segítette volna a termelés növelését (és ezen keresztül új munkahelyek teremtését), addig a szerkezetátalakítási támogatásnak nem lesz feltétele a termelés.

Egy konkrét példa: jelenleg a húsmarha anyatehén után a támogatás nagyobb részét évről évre igényelni kell

az aktuális állatlétszám alapján, és arra tartási kötelezettséget kell vállalni. Az új rendszerben a 2010-es vagy 2011-es állatlétszám alapján kapja a gazda a támogatást több évig, még akkor is, ha közben leépíti az állományát (és ezzel munkahelyeket is). Némi iróniával azt lehet mondani, hogy a következő években levágott állatok után is fognak támogatást fizetni.

Nem mellékes részletkérdés, hogy a 2012-ben fizetendő (de 2011. év után járó, tehát még modulációval nem érintett) „top-up” teljes egészében kifizetésre kerül-e az állattartóknak. Ellenzékként a mai kormány azt követelte, hogy a növénytermesztőknek és az állattartóknak is legyen kifizetve a támogatás. Ma már az ágazati szereplők annak is örülnének, ha a valóban rászoruló állattenyésztők megkapnák ezt a pénzt. Az érintett magyar gazdák számára már rövidtávon is csökkenhet az állattartás támogatása (különösen a tejágazatban) az elérhető lehetőséghez képest. Ennél is sokkal súlyosabb a 2014 utáni várható helyzet. Ekkortól ugyanis komoly versenyhátrányba kerülhetnek a magyar állattartók, hiszen egy francia anyatehén támogatható lesz, egy magyar pedig nem.

## II. IDE TARTUNK

### 1. Javaslatok az agrár-és vidékpolitikai feladatokra

#### *Nemzeti Agrár Kerekasztalra van szükség*

A József Attila Alapítvány szakértői szerint a rövid távú, látszateredményekre építő politikának eredménye nem, csak súlyos következménye lesz. Azt ajánlják az MSZP-nek, hogy mielőbb kezdje meg az egyeztetéseket a szakmai és érdekvédelmi szervezetekkel. (MOSZ, Magosz, Agrárkamara, TermékTanácsok stb.). Kezdeményezzen újra egy Nemzeti Agrár Kerekasztalt, azokkal a közösségekkel, csoportokkal, szereplőkkel, akik, és amelyek agrárprogramjával összhangban gondolkodnak. Javasolják, hogy az egyeztetések a következő témákra terjedjenek ki:

- termelés, értékesítés, integráció;
- támogatások, finanszírozás, jövedelmezőség, célzott adó- és kamatpolitika;
- az állattenyésztés aránya növelése;
- vidéki foglalkoztatottság növelése, a feketegazdaság csökkentése;
- vidékfejlesztés és infrastruktúra fejlesztése.

A felsorolt feladatok részletes kidolgozása csak részben végezhető el az önálló szakpolitikán belül. Be kell illeszteni a prioritásokat, a teendők időrendjét az MSZP gazdaságpolitikájának követelményeibe és szükséges dönteni a kompetenciákról is. Nem eshetünk abba a hibába, hogy az agrárium „túlvállalja” önmagát azzal, hogy túlhangsúlyozza, túlbecsüli megoldó képességét. A „minden hozzánk tartozik, ami vidék” igénye lehet ugyan tiszteletreméltó, de belátható az is, hogy ennek gyakorlati megvalósítása gyakran okozott feszültséget a kormányzati munkában és a társadalomban is.

#### *Reális és kiszámítható program kell*

A József Attila Alapítvány szakértői fontos a kompetenciák, a felelősségi területek világos meghatározása, amelyekhez átlátható módon rendelhetők a források és a szabályozás. Azt javasolják, hogy az agrárkormányzat elsődleges feladata a hosszú távú, kiszámítható megoldások biztosítása legyen a termelés-értékesítés integrációja, az egyéni gazdálkodók pozicionálása, az önálló agrárfinanszírozás, az állattenyésztés fejlesztése, az agrárinnováció ösztönzése, és a marketing területén.

Azt javasolja az MSZP-nek, hogy gazdasági szakemberek bevonásával készüljön javaslat az ágazat pénzügyeit illetően arról, hogy:

- öt évig az agrárgazdaságba kerüljenek vissza az ágazat szereplői részéről befizetett adók;
- az agrártámogatások célszerűen átcsoportosíthatók legyenek;
- a térségi, fejlesztési igényekhez jobban igazodó járulékpolitika, közteherviselés jöjjön létre.

A vidékfejlesztés fontos ügye csak részben lehet az agrárium vállalása. Még az agrárfoglalkoztatás is csak korlátozott mértékben képes hozzájárulni a vidék fejlesztéséhez, megtartó erejéhez. A vidékfejlesztés gyakran regionális léptékű infrastrukturális felzárkóztatást jelent, olyan beruházások megvalósítását, amelyek komplexen foglalják magukba az utak, közművek, az egészségügyi ellátás, az oktatás, a szolgáltatások stb. területeit. Mindez nagymértékben függ az önkormányzati és közigazgatási rendszer tervezett átalakításától.

## 2. A vidéki kis-és középvállalkozások, a szövetkezők támogatása

### *Csak a helyi piac nem megoldás*

A magyar mezőgazdaság modernizációja a válság ellenére 2010-re gyakorlatilag megvalósult. A mezőgazdasági termelés tökeellátottsága, technikai színvonala versenyképessé vált. Ugyanakkor ez a folyamat, - mint ahogy a világon mindenütt -, Európában is óhatatlanul együtt járt a mezőgazdasági foglalkoztatás további csökkenésével.

További gond, hogy Magyarországon a munkaigényes ágazatok – állattartás, zöldség és gyümölcsstermesztés –, versenyképessége is csak akkor teremthető meg, ha a technológiai korszerűsítést végigvisszük. Ennek következtében viszont egy olyan helyzet alakul ki, hogy minél inkább élet-és versenyképes a mezőgazdaság, annál kevesebb embernek tud munkát adni, annál nagyobb feszültség alakul ki falun, különösen az elmaradottabb régiókban, ahol nemegyszer a munkanélküliség 50-90% között mozog.

**A József Attila Alapítvány szakértői szerint erre a problémára nem nyújt megoldást a Fidesz-KDNP kormány által preferált helyi piacra történő termelés. A fizetőképes kereslet zöme ugyanis nem ott, hanem a városokban, illetve az európai fogyasztóknál van. A József Attila Alapítvány szakértői szerint a kis- és középvállalkozások, valamint a szövetkezők támogatása bővítheti a foglalkoztatást, amelynek fontos eszköze az élőmunka igényes tevékenységek támogatása.**

### *Piaci alapon álló melléküzemágakat*

A vidéki (falusi) munkanélküliség megoldása az egyik legnagyobb feladat. A megoldásra Magyarországon már volt példa akkor, amikor a mezőgazdasági tőke bevonásával is kialakult az ún. melléküzemágak rendszere. Ezt kellene ma is tenni, természetesen az új piaci körülményeknek megfelelően. **A József Attila Alapítvány szakértői azt javasolják az MSZP-nek, hogy adó- és járulék kedvezményekkel és az Európai Unió Strukturális és Kohéziós Alapok forrásainak hatékony felhasználásával, akár az agrárvállalkozások bekapcsolásával, célzottan ösztönözze a vidéki – alapvetően beszállítói jellegű – kis- és középvállalkozások alapítását és fejlesztését.**

### *Képzés és infrastruktúrafejlesztés kell az agráriumban is*

Ez akkor vezet új vidéki munkahelyek létrehozásához, ha ez megfelelő képzéssel és infrastruktúra biztosításával párosul. Világosan szembe kell nézni azzal a ténnyel, hogy bizonyos körzetek tökevonzó képességének nemcsak a fejletlen infrastruktúra, a nem megfelelő közbiztonság a gátja, hanem legfőképpen az, – a tőkehiányon túl –, hogy ezek a körzetek elöregedő félben vannak és az átlagos képzettségi színvonal mélyen az országos átlag alatt

van. **A József Attila Alapítvány szakértői szerint az uniós szabályok lehetővé teszik a strukturális alapok ilyen célú felhasználását, és téves azaz álláspont, hogy a vidékfejlesztésre kizárólag az EMVA hivatott.**

*Egy példa: megújuló energiafarmok*

---

Ilyen kezdeményezés lehet a megújuló energia farmok létrehozása. A mezőgazdaságban alapvetően két nagy foglalkoztató ágazat van az állattenyésztés és a kertészet. **A József Attila Alapítvány szakértői azt javasolják az MSZP-nek, hogy célszerű tehát a két ágazatot tevékenységében összekapcsolni. Ezt a célt teljesítheti, a megújuló energia farm.** Egy meglévő állattartó telepen épülne egy kisebb kapacitású bio-etanol üzem, továbbá egy biogáz üzem, és egy trágyafermentáló. A bio-etanol, és a biogáz üzemben előállított vilamos energia értékesítése egy új bevételi forrást jelent, ami eleve javítja a farm hatékonyságát. A bio-etanol feldolgozásakor keletkezik egy kiváló fehérje takarmány alapanyag, ami Magyarország esetében akár import kiváltást is eredményezhet.

A biogáz az állattartás melléktermékeiből, illetve a bio-etanol gyártás melléktermékeiből, keletkezik, és a vilamos hasznosítás esetén jelentős mennyiségű hő keletkezik. A hő egy része használható az állattartótelep hűtő és meleg víz igényeinek kielégítésére, és e mellett jut még belőle a trágya szárítására is, ami így talajjavító anyagként értékesíthető. A kapacitások megfelelő összehangolása esetén a további maradék energia működtethet üvegházat, palántanevelőt is, így lehet hatékonyabbá tenni a két foglalkoztató ágazatot úgy, hogy közben javulnak a vidéki foglalkoztatási lehetőségek. Az így összeállított bioenergia farm, a jelenlegi 50-70 fő munkaerőigénnyel szemben további 130-160 fővel bővítheti a foglalkoztatási igényt.

A fentiekből látszik, hogy a zöldenergia hasznosítás, és a mezőgazdasági termelés összekapcsolása, komoly lehetőségekkel kecsegtet. További vidéki foglalkoztatás bővülést eredményezhet a települési energia ellátások biomasszával történő megoldása, de mindegyik fejlesztési elképzelés feltételezi az erőforrások összehangolását, és a szabályzórendszer átalakítását.

# Tartalomjegyzék

## Van más út!

Javaslatok a magyar baloldal új gazdaságpolitikájának alapvonalaira 3

### I. Politikai, társadalmi és gazdasági korrekció 3

1. A fejlődést elősegítő állami tevékenység biztosítása 5

2. Versenyképesség és a minőség növelése 6

3. Az értelmes és hasznos munka lehetőségének elősegítése 6

4. A mást és másként szolgáltató állam megszervezése 8

### II. Prognózis az Életminőségre és a Növekedésre 8

1. A magyar gazdaság külső feltételei 2020-ig 9

2. A magyar gazdaság belső feltételei 2020-ig 10

### III. Hatékony Gazdaságpolitika Érdekében 12

1. Innovatív gazdaságot! 12

2. Fordulat a zöldgazdaság felé 13

3. A fejlesztést ösztönző államot! 17

4. Az energetika fejlesztése a fenntartható fejlődésért 18

5. A közlekedés fejlesztése a gazdaság és az életminőség javításáért 21

6. Vállalkozásfejlesztés és az exportképesség erősítése 24

7. Az állam vagyonának felelős kezelése 25

8. A közteherviselés új rendje 26

## Szemléletváltás a magyar agráriumban

Javaslatok a magyar baloldal mezőgazdasági és vidékpolitikájához 31

### I. Innen indulunk 31

1. Az agrárium helye, szerepe a nemzetgazdaságban 31

2. A rendszerváltás óta napjainkig – A politika keresztműzében 32

3. Versenyben a világgal 33

4. Hazai termelési, értékesítési viszonyok 34

5. Az második Orbán-kormány agrár- és vidékpolitikai tevékenységének értékelése 35

6. A Közösségi Agrárpolitika (KAP) várható fejleményei 36

7. A magyar SPS-vita következményei 38

### II. Ide tartunk 39

1. Javaslatok az agrár-és vidékpolitikai feladatokra 39

2. A vidéki kis-és középvállalkozások, a szövetkezők támogatása 40